

HIF-RAPPORT

2005:4

HALLER I NORD

En kartlegging og analyse av organisering, drift og utleie av 11 nordnorske innendørshaller.

Del IV

KOLBJØRN RAFOSS

Høgskolen i Finnmark

	PUBLIKASJON: HiF-Rapport 2005:4 ISBN: 82-7938-113-9 ISSN: 0805-1062
Publikasjonens tittel: HALLER I NORD En kartlegging og analyse av organisering, drift og utleie av 11 nordnorske innendørshaller Del IV	Antall sider: 46 Dato: 4. februar 2005 Pris: kr 75,-
Forfatter: Kolbjørn Rafoss	Avdeling: Avdeling for Pedagogiske og humanistiske fag
Godkjent av: Jan Ove Tangen, Høgskolen i Telemark Ketil Hanssen, Høgskolen i Finnmark	
Oppdragsgiver: Norges forskningsråd Forskningsprogrammet: "Idrett, samfunn og frivillig organisering".	Prosjekt: Haller i Nord – En undersøkelse av anleggsdekning og anleggsbruk i ti lokalsamfunn før og etter bygging av spesialhaller.
Utdrag: Denne undersøkelsen har hatt som formål å kartlegge og vurdere organisering, kostnader og drift av store innendørshaller i Nord-Norge. Hallene var kommunal eiendom, mens et flertall av hallene var organisert som egne driftsselskap. Det kostet 271 millioner å bygge hallene (2004 kroner). Staten bidro med en prosentvis større andel av finansieringen av hallene enn det som er vanlig ved bygging av store kostnadskrevede anlegg som flerbrukshaller og svømmehaller. Idretten står for den største andelen av leieinntektene. Det var forskjeller i driftstall for kommunalt drevne haller og haller med organisert som egne driftsselskap. Kommunalt drevne haller hadde lavere leieinntekter enn haller med egne driftsselskap. Inntekter fra den organiserte idretten utgjorde den største inntektskilden, mens det offentlige og sponsor/reklame/arrangement var viktigere inntektskilder i haller med egne driftsselskap. Opplysninger om driftsinntekter og driftsutgifter viste at det var et lite driftsoverskudd før kapitalkostnader. Driftsregnskapene viste at hallene gikk med underskudd når driftsutgifter og kapitalkostnader er tatt med. Underskuddet i 2002 utgjorde samlet 9 millioner kroner. Gjennomsnittlig gikk hallene med et underskudd på 761 000 i 2002. Storhallen i Alta hadde et underskudd på kr. 1.370 000. Det er dyrere for idretten å leie seg inn i innendørshallene enn i idrettshaller, men prisene er betydelig lavere i innendørshallene i Nord-Norge enn resten av landet. I 2002 var det kun en hall som hadde gratis leie til ungdom og i en av hallene var det lagt til rette for uorganisert aktivitet. Etter 2002 har enkelte kommuner kjøpt halltimer til barn og ungdom, mens enkelte haller har lavere leiepriser for barn.	

Kolbjørn Rafoss

HALLER I NORD

**En kartlegging og analyse av organisering, drift og
utleie av 11 nordnorske innendørshaller**

DEL IV

Høgskolen i Finnmark
Avdeling for fritids- og kulturfag
Follumsvei
9500 Alta
Telefon: 78450253
E-mail: kollis@hifm.no

Innhold

1. Innledning	5
1.1 Problemstillinger, spørsmål og avgrensninger	6
1.2 Oppbygging av rapport.....	7
2. Metodisk tilnærming.....	8
2.1 Enheter og utvalg.....	8
2.2 Innsamling av data	10
2.3 Presentasjon av den enkelte hall.....	11
2.4 Måling av reliabilitet og validitet.....	13
3. Eierskap og drift av hallene.....	14
3.1 Anleggene.....	14
3.2 Eierskap.....	16
3.3 Drift av hallene	17
3.4 Organisering av idrettslig aktivitet	18
3.5 Oppsummering.....	19
4. Halløkonomi	21
4.1 Kostnader ved finansiering av hallene.....	21
4.2 Inntekter og kostnader	23
4.3 Kapitalkostnader	26
4.4 Pris for bruk av hallene.....	27
4.5 Mulige inntektskilder	28
4.6 Uorganisert aktivitet	29
4.7 Oppsummering	30
5. Hallbrukere og kostnader	31
5.1 Bruk av hallene	31
5.2 Kostnader ved hallbruk	32
5.3 Oppsummering	33
6. Diskusjon og perspektivering.....	34
Litteratur	38
Vedlegg	
Vedlegg 1 Intervjuguide daglige ledere I	
Vedlegg 2 Intervjuguide daglig ledere II	

Figuroversikt

<i>Figur 1 Fordeling av finansieringskilder for utbygging av hallene i Finnmark.....</i>	<i>s.22</i>
<i>Figur 2 Fordeling av finansieringskilder for utbygging av hallene i Troms.....</i>	<i>s.22</i>
<i>Figur 3 Fordeling av finansieringskilder for utbygging av hallene i Nordland.....</i>	<i>s.23</i>
<i>Figur 4 Driftsinntekter i hallene fordelt på ulike inntektsposter 2002.....</i>	<i>s.24</i>
<i>Figur 5 Driftsinntekter fordelt på haller med ulike driftsmodeller.....</i>	<i>s.25</i>
<i>Figur 6 Gjennomsnittlig driftsinntekter for haller med ulike driftsmodeller.....</i>	<i>s.25</i>
<i>Figur 7 Antall utleietimer for et år fordelt på dagtid, kveldstid og helg 2002.....</i>	<i>s.31</i>

Tabelloversikt

<i>Tabell 1 Selskapsform, driftsmodell og styre/styresammensetning for de ulike hallene s. 14.</i>	
<i>Tabell 2 Ansvarsfordeling og idrettspolitiske målsettinger ved tildeling av treningstider</i>	<i>s.18</i>
<i>Tabell 3 Relativ fordeling av finansieringskilder for utbygging av hallene.....</i>	<i>s.21</i>
<i>Tabell 4 Driftsinntekter for hallene 2002.....</i>	<i>s.24</i>
<i>Tabell 5 Driftsinntekter, driftsutgifter og kapitalkostnader for hallene 2002.....</i>	<i>s.27</i>
<i>Tabell 6 Antall utleietime pr. uke for de ulike hallene.....</i>	<i>s.32</i>
<i>Tabell 7 Antall brukstimer pr. år og brukskostnader pr. time for hallene i utvalget...</i>	<i>s.33</i>

FORORD

Hovedprosjektet "Haller i Nord" tar sikte på å fremskaffe kunnskap om anleggsbruk og beslutningsprosesser knyttet til etablering av store idrettsanlegg. Hensikten med prosjektet er å undersøke hvordan etableringen av innendørshaller i Nord-Norge som ble bygget på 90-tallet påvirket idrettsdeltakelsen i ulike lokalsamfunn. Ved siden av anleggsbruk fokuseres det på idrettspolitiske beslutningsprosesser knyttet til Hall i Nord prosjektet. Prosjektet ble påbegynt høsten 2002 og avsluttes våren 2005.

Denne fjerde rapporten setter fokus på finansiering, drift og utleie. Det er ulike kostnader forbundet med bygging av forskjellige anleggstyper. Vi var derfor interessert i å undersøke hvordan hallene ble finansiert. Hvordan drives hallene og hva slags driftsinntekter og driftsutgifter har hallene. Ved siden av driftsbudsjetter var det av interesse å finne ut hvor store kapitalutgiftene var.

I arbeidet med denne rapporten har høgskoledosent Jan Ove Tangen kommentert utkast og kommet med nyttige innspill. Takk også til Ketil Hansen og Jørund Greibrok for konstruktive innspill. Hovedfagstudent Øyvind Granerud har hjulpet til med å samle inn og bearbeide data. Jeg vil også takke informantene, trenere og ledere i de utvalgte kommunene og daglige ledere for hallene som har stilt opp for intervjuer. Prosjektet er finansiert av Norges Forskningsråd program "Idrett, samfunn og frivillig organisering". Høgskolen i Finnmark har lagt forholdene til rette slik at jeg kunne arbeide med prosjektet. Det er jeg svært takknemlig for.

Alta, januar 2005

Kolbjørn Rafoss

INNLEDNING

I 1992 kom spørsmålet opp om bygging av store innendørsanlegg i Nord-Norge. Det største særforbundet, Norges Fotballforbund ønsket gjennom sitt "Hall i Nord" prosjekt å bygge innendørshaller med kunstgress i ulike kommuner i de tre nordligste fylkene. Hallene ble bygd i perioden 1995 – 1998 fra Sandnessjøen i syd til Vadsø i nord. Utbyggingen innebar en spredning av store kostnadskrevende anlegg i landsdelen. Et idrettsanleggs funksjonsdyktighet er i stor grad avhengig av forholdet mellom driftsinntekter og driftsutgifter. Drift av store kostnadskrevende anlegg vil være preget av kostnader forbundet med drift av anlegget, inntekstpotensialet og kapitalkostnader. Både finansiering av byggekostnader og drift av treningshallene førte til heftige debatter i de enkelte kommuner. Et annet forhold som ble debattert var tildeling av spillemidler til hallene. Prosjektet som nærmest var en landsdelsplan ble tildelt midler over statsbudsjettet og fra Norges Fotballforbund. Hvordan spillemidlene skulle finansiere hallene ble en debatt i forhold til Idrettsavdelingen i Kulturdepartementet og i de ulike kommunestyrene. Beregning av driftskostnader ved planlegging av store kostnadskrevende anlegg hadde først til at mange anleggseiere hadde fått negative økonomiske overraskelse. Da prosjektet "Hall i Nord" ble introdusert hadde allerede et par av storhallene store økonomiske problemer med driften. Et argument for å ikke bygge hallene var at ventetiden på utbetaling av spillemidler ville medføre ekstra rentekostnader ved mellomfinansiering. I de fleste kommunene var hallene ikke inne på de kommunale anleggsplanene og ville dermed stille bak anlegg som var bygd eller planlagt og som ventet på spillemidler. Dersom hallene skulle prioriteres ville det påføre andre anlegg en dyrere mellomfinansiering.

Infrastrukturen for idrettsanlegg må sees i lys av at det på slutten av 1960-tallet og begynnelsen av 1970-tallet begynte byggingen av en nye anleggstype, nemlig idrettshaller eller flerbrukshall rundt om i en rekke lokalsamfunn. Hallene ble ofte bygd i forbindelse med at det ble innført ungdomskole. Mens gymsalen hørte realskolen til ble idrettshallen forbundet med ungdomskolen. Utbyggingen av flerbrukshallene hadde en jevn vekst utover på 1980-tallet, mens antallet har avtatt noe de senere år. For disse anleggstypene fremgår det at henholdsvis 71 prosent av hallene og 86 prosent av svømmehallene eies og drives av det offentlige.¹ I kommunene hvor hallene ble bygd hadde alle investert i både flerbrukshall og svømmebasseng før treningshallene ble bygd. Det eneste unntaket var Lyngen kommune som ikke hadde flerbrukshall da spørsmålet om lokalisering av treningshallene var oppe til debatt. Av 84 idrettshaller i Nord-Norge var 19 av flerbrukshallene bygd i kommunene som inngikk i undersøkelsen da "Hall i Nord" prosjektet ble iverksatt. Vi må dermed anta at kommunene eide og drev kostnadskrevende anlegg allerede før bygging av fotballhallene.

Det er i stor grad idrettslagene som bygger idrettsanlegg i Nord-Norge og i landet for øvrig. Imidlertid er det i hovedsak det offentlige som bygger store kostnadskrevende anlegg. Driftsansvar for idrettsanlegg er i stor grad knyttet til eierforholdet. Om lag 2/3 av idrettsanleggene eies og drives av idrettslagene. Kommunene har tradisjonelt eiet og drevet store kostnadskrevende anlegg f.eks idrettshaller og større stadionanlegg. Det har vist seg at driftsøkonomi vil være preget av kostnader forbundet med drift av anlegget, inntekstpotensiale og kapitalkostnader. Det å bygge og drive treningshaller og storhaller kan være forbundet med store driftsutgiftene. De senere år har storhaller som Østlandshallen, Nordlandshallen og Telemarkshallen hatt store økonomiske problemer. I 2003 gikk Sørlandshallen konkurs.

Norges Fotballforbund forutsatte i sin planlegging at alle kommune som inngikk i prosjektet "Hall i Nord" stilte som byggherre. Prosjektet handlet fra første stund om at det offentlige skulle gå inn med store summer det offentlige og ble fra første stund et omstridt prosjekt i de kommunene som gikk inn for å bygge hall. Hele prosjektet var kostnadsberegnet til 200 millioner kroner. I Lyngen kommune ble

¹ KRISS data.

det satt i gang en underskriftskampanje som samlet 500 underskrifter mot bygging av hallen. Bakgrunnen for å gå imot hall var i hovedsak knyttet til bygge- og driftskostnader.² I Harstad vedtok først bystyret å gå mot hall pga manglende finansiering.

Debatten om bygging av hallene i Nord-Norge kom også til å dreie seg om finansiering, drift, utleie og pris. I Finnmark var det særlig storhallen i Alta som var vanskelig å skaffe finansiering til. Hallen var kostnadsberegnet til 50 millioner. Det kom til debatt i hovedutvalget for utdanning og kultur som gikk inn for at Alta kommune ville støtte prosjektet under forutsetning at fylket gikk inn med 7,9 millioner. Ordføreren i Alta hevdet at kommunen hadde ingen mulighet til å bygge hallen dersom fylkeskommunen ikke bidro med byggetilskudd og leieinntekter.³ Kritikerne mente innendørshallene ville gå utover finansieringen av andre idrettsanlegg som måtte vente på spillemidler dersom innendørshallene ble prioritert. Leder av Alta idrettsråd, som også var leder for anleggskomiteen i Finnmark Fotballkrets så ikke dette som et problem men hevdet at: desto mer penger vi søkte, desto mer fikk fylket i spillemidler. Dette ville også komme småanleggene til gode. I tillegg hadde staten bevilget ekstra rammetilskudd til hallene.⁴ Erfaringer fra andre storhaller i Syd-Norge viste at det var økonomiske problemer å drive hallene. Rådmannen i Alta så dette som et problem. Med kapitalkostnader ville det koste 2.5 millioner pr. år å drive Finnmarkshallen. Leieinntekter fra Finnmark fylkeskommune ville bli en bærebjelke i driften av hallen.⁵ Kritikerne mente at det ville bli dyrt å leie seg inn i hallene og pekte på de høye leieprisene i Skarphallen hvor timeprisen i 1995 var på 1050 kroner. Rådmannen som hadde stipulert prisene mente disse var langt fra skremmende. En times leie av full hall var satt til rundt 750 kroner, mens det ville koste 400 kroner for å leie halve hallen. Leieinntektene på 1,6 millioner kroner var basert på at idrettslagene leide 1500 timer på kveldstid og i helgene og at Alta Videregående skole leide hallen 1750 timer til undervisning på dagtid. Det ble pekt på at utleie til idrettslagene ville begrense seg på grunn av leieprisene. Leder i Hammerfest Fotball klubb og tidligere leder av Finnmark Fotballkrets var overbevist om at helgene ville bli overbooket. Videre hevdet han at det ville bli aktuelt ikke bare for seniorlag men også for aldersbestemte lag fra Hammerfest å dra på ettermiddagsturer for å trene i hallen.⁶

Debattene i de ulike lokalsamfunnene hadde et felles tema som gikk igjen nemlig økonomi. At den enkelte kommune hadde finansieringen på plass ble også avgjørende for den endelige lokaliseringen av hallene. Har etableringen av hallene ført til at forventningene til finansiering, drift og utleie er blitt innfridd? Denne rapporten skal forsøke å gi svar på dette.

1.1 Problemstilling, spørsmål og avgrensninger

Undersøkelser som tar for seg drift, organisering og utleie av haller er begrenset. Aarskog (1991) undersøkte 31 idrettshaller hvor idretten var eier eller medeier. Noen av konklusjonene var at plassering av hallen og romprogrammet fikk konsekvenser for driftsinntekter og driftsutgifter og at haller som hadde driftsavtaler på et tidlig tidspunkt kom bedre ut økonomisk. Olsen & Giske (1994) undersøkte 9 flerbrukshaller og fant at de årlige driftsutgiftene utgjorde kr.600.000.-. Det offentlige betale over halvparten av driftsinntektene til hallene. Olsen & Giske fant at det var betydelig variasjon i bruken av hallene, men at de hallene som lå nærmest opp til tett befolkede områder hadde den største bruken.

Drivenes (1994) tok i sin undersøkelse for seg idrettshallene i Akershus og fant at eierskap hadde konsekvenser for drift og utleie. De kommunale hallene hadde høyere driftsutgifter enn private haller. Kommunale haller var mest i bruk og var billigere å leie enn private. Resultatet fra en landsomfattende undersøkelse (Protinius2002a) viste at rundt halvparten av hallene hadde gratis leie til barn og ungdom og at gjennomsnittsprisen for å leie en flerbrukshall mellom kl.17.00-18.00 var 100 kroner. Det var imidlertid store variasjoner i forhold til plassering og eierskap. I Oslo var

² Opplysninger fra informant 4.

³ Finnmark Dagblad 1994,260.

⁴ Finnmark Dagblad 1994,266.

⁵ Altaposten 1995,134.

⁶ Altaposten 1995,147.

leieprisen i gjennomsnitt kr. 193,- pr time mot kr. 21,- i Finnmark. Haller som var eid av idrettslag kostet 3,5 ganger mer å leie enn offentlig eide idrettshaller.

Denne rapporten tar sikte på å belyse organisering, drift og utleie av hallene. Jeg er interessert i å undersøke om organisering og drift av hallene har betydning for bruk av hallene. Videre vil jeg sette fokus på de ressursene som går med til å drive hallen. Rapporten tar derfor sikte på å undersøke følgende problemstilling:

Hva forteller de offisielle regnskapene om driften av hallene ?

For å belyse denne problemstillingen skal jeg forsøke å beskrive organisering, drift og utleie ved følgende spørsmål;

- ❖ *Hvilke eiermodeller er det ved hallene?*
- ❖ *Hvilke driftsmodeller er det ved hallene?*
- ❖ *Hvilke konsekvenser får eierforhold og drift for idrettens bruk av hallene ?*
- ❖ *Hva kostet det å bygge hallene ?*
- ❖ *Hvilke inntektskilder har hallene?*
- ❖ *Hvilke utgifter er forbundet med drift av hallene?*
- ❖ *Hvilke fordeler og ulemper er det ved organisering, drift og utleie av hallene ?*

1.2 Oppbygging av rapporten

I metodekapitlet presenteres de ulike case og en oversikt over hvilke datakilder som er brukt for å samle inn data om halldrift. Kapittel 3 tar for seg eierskap og drift av hallene. Kapittel 4 tar for seg halløkonomi som byggekostnader, driftsutgifter, driftsinntektene og utleie. I kapittel 5 presenteres data om kostnader for hallbruk. I det avsluttende kapitlet gies det først svar på de spørsmål vi stilte innledningsvis og deretter drøftes funnene i relasjon til andre forskningsarbeider.

METODISK TILNÆRMING

For å avgrense betydning av anlegg kan det være hensiktsmessig å skille mellom idrettsarena og idrettsanlegg. Arena er det vi forbinder med en scene eller kamp plass. Arena er et område, en plass hvor aktiviteter kan finne sted. Idrettsanlegg krever bearbeiding av et område med tanke på aktivitet, mens det også kan drives idrettsaktivitet uten bearbeiding av et område. En utøver som klatrer innendørs i en hall befinner seg i et idrettsanlegg mens en utøver som klatrer i en fjellvegg driver en aktivitet på en arena. Begge områdene egner seg for idrettslig aktivitet. Natur kan være en idrettsarena, men ikke et anlegg. Det å spille fotball forutsetter nødvendigvis ikke at stedet eller plassen er bearbeidet. Spillet kan foregå på et åpent område i nabolaget, i gata eller i hagen. Anlegg er nødvendigvis ikke en forutsetning for aktivitet, men vil ettersom spillet standardiseres og sportifiseres være nødvendig. Anlegg blir i denne sammenheng forstått som en bearbeidet arena med tanke på å drive idrett. Dersom denne tolkningen er rimelig innebærer det at idrettsarena ikke nødvendigvis omfatter et bearbeidet område slik som for et idrettsanlegg. I denne sammenheng benytter jeg idrettsanlegg og det kan være hensiktsmessig å utdype dette nærmere.

Det kan være problematisk å skjelne ulike anlegg fra hverandre når vi er ute etter å kartlegge anleggsbruk og anleggsbrukere i forhold til aktivitet. Når snakker vi om ulike anleggstyper og når snakker vi om varianter av samme anleggstype? Det kan derfor være til hjelp i det videre arbeidet med klassifiseringen av anlegg som har fellestrekk med hensyn til idrettsaktivitet og anlegg som er ulike fra hverandre med hensyn til idrettsaktivitet. Fotball som aktivitet finner nødvendigvis ikke utelukkende sted i fotballanlegg, men også f.eks i nærmiljøanlegg og i flerbrukshaller som er klassifisert som anlegg for håndball.

2.1 Enheter og utvalg

I denne undersøkelsen inngår 11 haller, mens det finnes ca. 40 treningshaller og storhaller med kunstgress i Norge. Utvalget utgjør dermed 25 prosent av enhetene i populasjonen. Spørsmålet er om resultatene for dette utvalget kan generaliseres til universet. I vårt tilfelle er utvalget systematisk skjevt dvs enhetene ble plukket ut. Denne ikke-tilfeldige utvelgning kan resultere i at utvalget avviker systematisk fra universet når det gjelder de variablene som undersøkes. Vi må derfor spørre om de 11 kommune som avviker fra om vi hadde undersøkt alle kommunene som hadde bygd hall. Det er klart at når det gjelder kommunetyper eller tettbygdhet, vil kommune ikke være representative. Er det grunn til å tro at sammenhengen mellom anleggsbrukere og idrettsdeltakelse er annerledes i de nord-norske kommunene enn i landet for øvrig ?

Vi vet at med økende utvalgsstørrelse blir spillerommet for tilfeldige feil mindre. For å vurdere om utvalget var skjevt kunne vi sammenliknet materialet med andre undersøkelser, for å se om resultatene stemte overens. Dette er ikke mulig selv om det er foretatt en landsrepresentativ undersøkelse (Protinus 2003) om fotballhaller. Denne undersøkelsen går lite i dybden når det gjelder informasjon om hver enkelt enhet. Det kan derfor være vanskelig å konkludere med at utvalget gjenspeiler populasjonen, men i den grad det er sammenfall av sammenhenger mellom variabler i de to undersøkelsene vil resultatene kunne sies å være representative.

Definisjon og avgrensning

Det kan være hensiktsmessig å definere ulike typer innendørshaller. Det brukes ulike betegnelser på innendørsanleggene som idrettshall, flerbrukshall, normalhall, volleyballhall, basketballhall, tennishall, storhall, spesialhall, treningshall, fotballhall og fotballhall med flerbruksmuligheter. Det fremgår at i noen tilfeller så er hallene klassifisert utfra hvilke sær idretter hallene for er bygd og i andre tilfeller klassifisert utfra bruk.

Hvordan kan våre case defineres og avgrensnes ?

Det er vanlig å definere en *idrettshall* som en innendørshall med spilleflate 18 x 40 meter. Dette er den typiske flerbrukshallen. Dette var den typiske innendørshallen som ble bygd frem til midten av 1990-tallet. Innendørshallene som undersøkes er i denne sammenheng enten en hall med spilleflate 40 x 70 meter med kunstgressdekke eller en hall med internasjonale mål for fotball 100 x 60 meter med kunstgressdekke. I denne sammenheng brukes betegnelsene *treningshall* og *storhall*.

Anleggstyper

Halldata om anleggsbruk er hentet inn ved hjelp av Kulturdepartementets Register for Idrettsanlegg og Spillemiddel-Søknader (KRISS) og intervjuer med daglige ledere for hallene.

KRISS inneholder informasjon om anleggsenhet, anleggssted, søknad, tildeling og eier. En anleggsenhet er et "idrettsanlegg" som er tildelt et entydig anleggsidentitetsnummer. Anleggsregisteret inneholder informasjon om mer enn 40.000 idrettsanlegg. Det omfatter anlegg som er bygget med og uten stønad siden spillemiddelordningen ble innført og anlegg som er planlagt eller nedlagt så vel som eksisterende. Flere anlegg kan være bygget på samme sted, kalt anleggssted. Anleggene tilhører ulike klasser anlegg, dvs. fasilitet, fylkesanlegg, kommuneanlegg, nasjonale anlegg, riksanlegg og nærmiljøanlegg.

Anlegg i KRISS er klassifisert etter en anleggskode basert på en hierarkisk inndeling i Anleggskategori og anleggstype. Den første er en overordnet inndeling av anlegg etter funksjon og fysiske egenskaper. Den andre er en nærmere inndeling av anlegg innen hver kategori.

Analysen omfatter anleggsenheter i Kriss som er:

- eksisterende og planlagte storhallen og treningshaller
- eksisterende idrettsanlegg i de utvalgte kommune 1995-2002
- klassifisering av anleggstyper og anleggs kategorier i de utvalgte kommune

I KRISS er det særlig klassifiseringen av anleggs kategorier og anleggstyper som er interessant for undersøkelsen av anleggsbruk. Under "kategori" finner vi 18 grupper. Inndelingen er delvis basert på hvilke idrettsaktivitet anlegget er beregnet på (fotballanlegg, klatreanlegg, golfanlegg osv) eller om anleggene er beregnet på flere ulike idrettsaktiviteter (flerbrukshall).

Klassifiseringen av "anleggstyper" angir ofte hva slags idrettsaktivitet som foregår. De fem anleggstyper som er klassifisert under kategorien fotballanlegg er gressbane, kunstgressbane, grusbane, storhall(100 x 60) og treningshall (70 x 40).

Eiermodeller for idrettsanlegg

For idrettsanlegg, og spesielt for idrettshaller og alpinanlegg har det etter hvert blitt aktuelt å organisere idrettsanlegg som selvstendige juridiske enheter (Woxholt 1991). Bakgrunnen for dette er å sikre at et anlegg blir en selvstendig enhet med rettigheter og plikter og selv m,å stå ansvarlig for gjeld. Anleggene blir da gjerne organisert som aksje – og andelslag. Følgende tredeling av eiermodeller er mest vanlig for idrettsanlegg:

- Haller eid av kommunen,
- Haller eid av idrettslag
- Haller organisert som selvstendige enheter (aksjeselskap, andelslag, stiftelse)

Driftsmodeller for idrettsanlegg

Et idrettsanlegg er i stor grad avhengig av driftsformer og driftsansvar. I denne undersøkelsen var vi interessert i å se på hvilke driftsmodeller som de ulike hallene ble drevet etter. Vi kan tenke oss følgende driftsmodeller:

- Offentlig drift hvor offentlig ansatte står for all drift og vedlikehold av hallen.
- Hallen drives etter en driftsavtale mellom idrettslag/brukere og kommunen.
- Haller som drives av en komite bestående av representanter fra kommune og lag som organiserer drift og vedlikehold.
- Idrettslag har tilsyn med hallen, mens kommunen står for drift og vedlikehold

Dekningsgrad

For å få frem hvor mye hallen brukes i forhold til utleietiden på kveldstid, dagtid og i helgene har vi valgt å periodisere bruken i perioder. Det er ikke realistisk å forutsette full utnyttning av disponibel tid gjennom alle bruksukene og det er også et spørsmål om hvor mange bruksuker en skal regne med i året. Inndelingen i denne undersøkelsen er gjort med tanke på å kunne sammenlikne utnyttingsgrad med andre undersøkelser.(Løberg 1988, Olsen & Giske 1994). I denne undersøkelsen er det samlet inn brukstimer knyttet til 46 bruksuker. Undersøkelsen til Drivenes (1994) viste at flerbrukshallene ble brukt 46 uker og at det var liten forskjell i bruken mellom kommunale og private flerbrukshaller.

- Utnyttingsgrad. Graden av bruk er delt i følgende perioder; 1.periode 1.1-15.5 (17 uker), 2.periode 15.5-31.09(19 uker), 3.periode 1.10-31.12.(10 uker).
- Åpningstid. Antall uker, dager og timer hallene holder åpen for utleie.

For å frem bruk og dekningsgrad på ulike tidspunkt er åpningstid oppdelt i dagtid, kveldstid og helgebruk:

- Åpningstider dagtid 8.00-16.00 og kveldstid 16.00-23.00.
- Åpningstid helger: timer hallen er utleid lørdag og søndag.

2.2 Innsamling av data

Datainnsamlingen er utført i to faser. Først gjennom en kartleggingsundersøkelse for å innhente en beskrivelse av ulike eier-, og driftsmodeller, økonomi og bruk av hallene. Hensikten var å beskrive faktiske forhold ved hallene. I fase to ble det innhentet data gjennom et kvalitativt intervju.

For å få data om organisering, drift og utleie ble de elleve daglige ledere for hallene intervjuet. Det ble gjennomført to intervjuer. Det første intervjuet med daglige ledere fant sted i tidsrommet januar – mars 2003 i forbindelse med at vi samlet inn halldata om anleggsbruk. I den forbindelse ble det utarbeidet en intervjuguide(se vedlegg 1). Spørsmålene som ble stilt dreide seg om for en stor del om faktaspørsmål.

Den neste fasen i datainnsamlingen som tok for seg organisering, drift og økonomi var å følge opp med et kvalitativt intervju hvor daglige lederne for de 11 hallene ble telefonintervjuet. En intervjuguide ble laget og intervjuene ble skrevet ut (Se vedlegg 2). De daglige lederne ble telefonintervjuet i perioden januar-februar 2004. Ved utarbeidelse av intervjuguide ble det att utgangspunkt i problemstillingen nevnt foran. Intervjuguiden tok for seg følgende tema; eiermodell, driftsmodell, økonomi, anleggsbruk, forhold til idretten og utfordringer fremover.

Videre ble det hentet inn opplysninger om hallene og aktivitet i de ulike lokalsamfunnene gjennom samtaler med fylkesidrettskonsulentene i Finnmark, Troms og Nordland, organisasjonssjefen i Finnmark idrettskrets og de fire daglige lederne i fotballkretsene i Finnmark, Troms, Hålogaland og Nordland. For å skaffe frem tall om drift var dette langt enklere enn å skaffe frem tall om rentekostnader og kapitalutgifter. Det viste seg at få av de daglige lederne hadde oversikt. Det var derfor et nitidig arbeid å få frem riktige tall. Den enkelte kommune hadde forskjellige budsjettrutiner og budsjettansvarlige. Da disse var sporet opp var det forholdsvis enkelt få tak i riktige tall for kapitalutgifter.

2.3 Presentasjon av den enkelte hall⁷

I dette kapitlet gies en kortfattet presentasjon av de ulike hallene som inngikk i studien. Dette innebærer en klassifisering og karakteristikk av befolkning og endringer i demografi i de enkelte kommunene.^{8 9}

Hallene er:

1. **Kong Øysteins hall**, Vågan kommune (Nordland fylke). I Vågan gikk folketallet noe tilbake i perioden 1989-1999 (-1.3 prosent) og i 2000 bodde det 9 229 i kommunen. Hallen stod ferdig i 1998 og fikk tildelt kr. 5 200 000 i spillemidler. Totalt kostet hallen 17 millioner. Hallen har sportsgulv i ene tredjedelen av hallen. Hallen er bygd på tomten til en kunstgressbane. Det er anlagt ny kunstgressbane i tilknytning til hallen.
2. **Lofthallen**, Vestvågøy kommune (Nordland fylke). I Vestvågøy bodde 10 750 innbyggere i 2000 som var noen flere enn ti år tidligere (1.9 prosent.). Hallen åpnet i 1997. Tildelt kr. 4 966 000 i spillemidler. Det finnes en løpebane langs den ene sideveggen. Hallen er plassert i tilknytning til kunstgressbane og friidrettsstadion. Anleggene befinner seg i god avstand fra skolene. Hallen har garderobeanlegg uten direkte adgang til hallen.
3. **Helgelandshallen**, Alstahaug kommune (Nordland fylke). I Alstahaug bodde det 7440 innbyggere i 2000 som var det samme folketallet som 10 år tidligere (0,3 prosent). Hallen ble bygd i 1995 og plassert på tomten til den planlagte svømmehallen. Hallen er bygd inntil samme bygning som ungdomsskole og videregående skole i sentrum av Sandnessjøen og tilknyttet eksisterende garderobeanlegg. Kunstgressbane finnes like i nærheten av hallen. Hallen tildelt kr. 4 530 000 i spillemidler.
4. **Vesterålshallen**, Hadsel kommune (Nordland fylke). Befolkningsutviklingen i Hadsel var negativ i perioden 1989-1999. I 2000 bodde det 8321 noe som var 4,4 prosent færre enn ti år tidligere. Hallen ble bygd ferdig i 1998 og fikk tildelt kr. 6 500 000 i spillemidler. Totalt kostet hallen 22 000 000 kroner. Hallen er plassert i et tidligere parkområde i gangavstand fra skoler. I hallen er det utlagt sportsgulv og en løpebane langs den ene veggen.
5. **Mosjøhallen**, Vefsn kommune (Nordland fylke). I perioden 1989-1999 steg folketallet med 1,5 prosent til 13 553 innbyggere. Hallen åpnet i 1996 og ligger ved siden av ungdoms- og videregående skole sentralt i byen. Det finnes løpebane for friidrett og klatrevegg i hallen. Hallen er del av Kippermoen Idrettspark som inneholder normalhall, svømmehall og treningsstudio. Utendørs finnes det fotballbaner, tennisbaner og nærmiljøanlegg for ski. Tildelt kr. 4 521 000 i spillemidler.
6. **Midt-Tromshallen**, Lenvik kommune (Troms fylke). I Lenvik bodde det 11039 innbyggere i 2000. I perioden 1989-1999 økte befolkningen med 1,9 prosent. Bygd i 1997 med kr.5 180 000 i støtte fra spillemidler. Totalt kostet hallen 17,5 millioner. Hallen har sportsgulv i 1/3 av hallen fra 1.april til 31.desember og løpebane langs den ene veggen. Ved siden av løpebane er det hoppegrop for lengdehopp og stavhopp. Hallen er bygd ved siden av Finnfjordbotn videregående skole som ligger 6 kilometer fra Finnsnes sentrum. Hallen er plassert i nærheten av fotballbane og friidrettsanlegg.
7. **Hålogalandshallen**, Harstad kommune (Troms fylke). Harstad er kommunen med flest innbyggere i vårt utvalg med 23 025 innbyggere i 2000. I perioden 1989- 1999 vokste folketallet

⁷ I prosjektet "Hall i nord" inngikk 10 innendørshaller. I vårt utvalg er Kong Øisteinshall i Kabelvåg tatt med. Hallen ble bygd som en konsekvens av at det ble bygd hall på Leknes.

⁸ Goksøyr definerer anlegg. "Områder som er bearbeidet med tanke på idrettslig utfoldelse".(Goksøyr m.fl 1996,s. 96). Langkaas (red) har en tilsvarende definisjon av anlegg. "Et område, sted eller anlegg som på grunn av sin utforming og beliggenhet egener seg for idrettslig aktivitet". (Langkaas 1997,s.24).

⁹ Data er hentet fra Kjell Sørli "Kommune-Demografi". NIBR-rapport 2001:5

med 2,9 prosent. Hallen fikk tildelt kr. 4 400 000 i spillemidler og stod ferdig i 1998. Hallen er plassert ved eksisterende idrettsanlegg. Idrettshall og kunstgressbane ligger i tilknytning til anlegget som har felles garderobe i Harstadhallen. I hallen er det løpebane langs den ene sidelinjen.

8. **Lyngenhallen**, Lyngen kommune (Troms fylke). Blant kommunene i vårt utvalg hadde Lyngen den svakeste befolkningsutviklingen i perioden 1989-1999. I 1999 bodde det 3225 innbyggere i kommunen. Kommunen fikk 9,3 prosent færre innbyggere i denne perioden. Hallen ble bygd i 1996 og fikk kr. 6 020 000 i spillemidler. Hallen er bygd sammen via en gang med Eidebakken ungdomsskole. Gymsalen ble bygd om til garderober og kantine. Hallen ble plassert på et område som ble benyttet til fotballspill og uteaktivitet i friminuttene. I den ene tredjedelen er det lagt ut sportsgulv.
9. **Porsangerhallen**, Porsanger kommune (Finnmark fylke). I Porsanger var folketallet 4451 i 2000. I perioden 1989-1999 var det svak befolkningsnedgang i kommunen (-0,5 prosent). Hallen stod ferdig i 1995 og fikk tildelt kr. 6 030 000 i spillemidler. I hallen er det bygd klatrevegg i den ene gavlen og garderobeanlegg i tilknytning til hallen. I nærheten av treningshallen finnes det kunstgress-, kunststoff – og , gressbane. Hallen er plassert i kort avstand til barne- og ungdomsskole.
10. **Varangerhallen**, Vadsø kommune (Finnmark fylke). I Vadsø bodde det 6130 innbyggere i 2000. I perioden 1989-1999 hadde kommunen en svak befolkningsutvikling (2,7 prosent). Hallen stod ferdig i 1997 og fikk tildelt kr. 5 080 000 i spillemidler.
11. **Finnmarkshallen**, Alta kommune (Finnmark fylke). Alta er en kommune som har hatt sterkest befolkningsutvikling de siste ti årene (13,3 prosent). I 2000 bodde det 16 837 innbyggere i kommunen. Åpnet i 1996. Tildelt kr.13 200 000 i spillemidler. Det er bygd garderobeanlegg, kantine og undervisningsrom i tilknytning til den ene gavlen. I hallen er det lagt ut et sportsgulv og anlagt løpebane langs den ene langsiden. Hallen er plassert mellom Alta ungdomsskole og Alta videregående skole. Hallen er bygget på en fotballbane som ble brukt til trening for idrettslag og undervisning for elever ved ungdoms- og videregående skole.

Kommunene kan deles i tre grupper i forhold til befolkningsutvikling. En gruppe kommuner (Lyngen, Porsanger, Hadsel, Alstahaug, Vågan) hadde liten eller stor tilbakegang i befolkningsutviklingen i perioden 1989-1999. Kommunene (Vestvågøy, Lenvik, Harstad, Vefsn, Vadsø) hadde en svak økning i innbyggertall, mens Alta er kommunen med sterk befolkningsutvikling. Når det gjelder vekst for ulike aldersgrupper i kommunene, spesielt for barn og ungdom skiller kommune seg fra hverandre. Vi bruker her en aldersindeks for å få frem forskjeller mellom kommunene.¹⁰ Ser vi på aldersgruppen som var 0-13 år i 1999 og som blir 10-23 år i 2009 er det i kommunene Vågan (95), Lyngen (93), Porsanger (99), Hadsel (98) og Vefsn (99) utsikt til lav vekst. I kommunene Alstahaug (106), Vadsø (110) , Lenvik (105), Vestvågøy (106) og Harstad (104) er utsiktene til en liten vekst blant aldersgruppen 10-23 åringene, mens det i Alta (126) vil være en sterk vekst i denne aldersgruppen.

2.4 Måling av reliabilitet og validitet

Det er gjennomført to faser med datainnsamling. Den første fasen tok sikte på å kartlegge organisasjon, drift, økonomi og utleie. Det ble samlet inn data ved hjelp av en intervjuguide hvor vi fikk data drift og økonomi. Spørsmålene var i hovedsak av deskriptiv karakter. I denne fasen ble også

¹⁰ En aldersindeks er et mål som varierer omkring 100. Hvis en indeks for en aldersgruppe i en kommune er lik 100, betyr det at innslaget av denne gruppen er overrepresentert i forhold til aldersinnslaget, og hvor stor denne overrepresentasjonen er. Tall under 100 gir tilsvarende informasjon om en aldersgruppe er underrepresentert i en kommunes befolkning.

utleie kartlagt ved gå gjennom utleielister og årsplaner. I den andre fasen ble det benyttet en intervjuguide hvor spørsmålene var mer åpne.

Fase 1

Det vil alltid være et spørsmål om målingene er nøyaktige nok. Reliabilitet går på selve prosedyren ved innsamling og bearbeiding av data. For halldata over kostnader og drift ble disse samlet inn i forbindelse med intervjuene med de daglige lederne for hallene. Samme prosedyre ble fulgt i annen fase hvor daglige ledere ble intervjuet. I disse intervjuene ble det vektlagt å få frem meninger og holdninger til driften av hallene. For å måle bruken av hallene ble listene for ettermiddagsbruk gjennomgått for å kartlegge grupper med hensyn til antall aktive, kjønn, alder, idrettsaktivitet, utenomsportslige aktiviteter etc. Dette dannet utgangspunkt for å kartlegge bruk av anlegget. For å sikre nøyaktigheten i disse operasjonene ble utleielister for hver hall gjennomgått av to personer. Ved å gjenta målingene for innsamling og bearbeiding av data viste dette en høy grad av samsvar i klassifiseringen av dataene.

Validitet ved en undersøkelse avhenger om en måler det en har intensjon om å måle, eller sagt på en annen måte om den manifeste egenskapen stemmer med den latente egenskapen (Hellevik 1977). Hellevik (1977) skiller mellom to typer validitet; definisjonsmessig validitet og innholdsvaliditet. Som det ble påpekt under reliabilitet har undersøkelsen en god del faktaspørsmål, både når det gjelder anlegget og anleggsbruken. Teoretiske begreper (eierskap drift, organisering) er blitt operasjonalisert slik at de ble forstått av de som deltok i intervjuene. For disse spørsmålene er det stor overensstemmelse mellom den teoretiske og operasjonelle variabelen, slik at vi får høy definisjonsmessig validitet. Innholdsvaliditeten er knyttet til om det er aspekter ved problemstillingen som ikke er blitt målt tilstrekkelig. De økonomiske dataene kan ha en noe lav validitet. De direkte kildene (byggeregnskap, driftsregnskap, budsjett) fantes for de fleste av hallene, men for noen av hallene ble det nødvendig å hente inn disse dataene fra andre kilder.

Fase 2

Det ble gjennomført informantintervju med lederne for hallene for å få en mer nyansert forståelse av halldriften. Intervjuene ble gjennomført våren 2004. Intervjuguiden (vedlegg 2) som temaliste dannet utgangspunkt for telefon intervjuet. Etter hvert intervju ble det skrevet ut en tekst som ble sendt til den intervjuede som gav tilbakemelding om teksten var dekkende for samtalen. Det begrensede antallet informanter og datamateriale gjorde det mulig å ordne dataene tematisk slik at disse kunne gies en struktur dvs at materialet ble analysert med tanke på temaene for undersøkelsen. Dette ble gjort ved å bruke sitater som var innsiktsfulle og originale. Sitater som kunne kaste nytt lys over temaene.

EIERSKAP OG DRIFT AV HALLENE

Et mål for idrettens anleggspolitikk er å sikre rimelige rammebetingelser både når det gjelder finansiering og drift av anlegg. Eier- og driftsmodeller for idrettsanlegg varierer. Idretten eier og driver et flertall av idrettsanleggene i Norge. Selv om idretten eier et flertall av anleggene er det i hovedsak det offentlige som eier store kostnadskrevende anlegg. Det er nær sammenheng forbundet med investeringer og drift. Det offentlige investerer de største summene, fordi det ofte er stat og kommune som bygger de store kostnadskrevende anlegg som svømmehaller og idrettshaller. En undersøkelse i Akershus fylke viste at kommunen eide 3 av 4 idrettshaller (Drivenes 1994:38). For idrettshaller og svømmehaller er henholdsvis 71 prosent og 86 prosent eid av det offentlige, mens 50 prosent av fotballanleggene i Norge er eid av det offentlige og 46 prosent av idretten.¹¹

Debattene om finansieringen av hallene kom til å dreie seg om både økonomi og drift. Finansieringen til byggingen av hallene skapte idrettspolitisk debatt. Innen idretten dreide debatten seg om spillemidler fordi hallene skjøv andre anlegg lenger bak i køen på de kommunale anleggsplanene. Det andre som skapte debatt var at anleggene krevde betydelige offentlig tilskudd for å kunne realiseres. I motsetning til finansieringen av hallene har driften av hallene i mindre grad blitt diskutert på de lokale arenaene.

Jeg skal derfor se på eiermodeller og driftsmodeller ved hallene og deretter trekke inn hvordan de daglige lederne av hallene vurderer eier og driftssiden. Avslutningsvis vil jeg sette fokus på hvordan den idrettslige aktiviteten organiseres i hallene. Hvordan de daglige lederne vurderer bruken av hallene bygger på intervju med de daglige lederne, mens de kvantitative data er hentet inn ved hjelp av ulike regnskap.

3.1 Anleggene

Ved å hente inn opplysninger knyttet til drift av den enkelte hall var det mulig å finne felles trekk og ulikheter. Det var særlig selskapsform, styresammensetning, utleiepris, åpningstider og antall årsverk knyttet til drift vi fikk opplysninger om gjennom intervjuene med de daglige lederne.

Tabell 1 Selskapsform, driftsmodell og styre/styresammensetning for de ulike hallene.

¹¹ Opplysningene fremgår av KRISS

Kommune	Selskapsform/ Driftsform	Styre/ Styresammensetning	Utleiepris Hverdager	Åpningstider	Antall årsverk knyttet til drift
Vadsø	Kommunen eier hallen. Kommunal drift.	Nei	Gratis halleie under 18 år. 1/3 400,- 2/3 440,- 3/3 660,-	8.00 – 22.00 Man. – Fredag Lør. - Søndag Etter behov.	Ingen stillinger knyttet til drift av hallen. Idrettslagene åpner og lukker.
Porsanger	Kommunen eier hallen. Driftsselskapet eget AS. Kommunen 40 %, Idretten 60 %	Ja 20 prosent kvinner	1/3 kr.100,- 2/3 kr.200,- 3/3 kr. 250,- Før kl.19.00 gratis for barn og ungdom	16.00-22.00 Man. - Fredag 17.00-22.00 Søndag	Hallen drives av Porsangerfjord idrettspark AS som har 10 stillinger som har ansvaret for en rekke andre idrettsanlegg.
Alta	Hallen eies av kommunen. Driftsselskapet eget AS. Alta kommune 51 %, Idrettslagene 40 % og Alta Næringsforening 10 %.	Ja 14 prosent kvinner	1/3 kr. 300,- 1/2 kr. 450,- 3/3 kr. 800,- 3/3 kr. 450,- Aldersbestemt.	8.00-23.00 Man. - Fredag 8.00-23.00 Lør. - Søndag	Vaktmester (67 % stilling) 2 renholdere (45 % stilling) Daglig leder 100 % stilling. Disse har også driftsansvar for en annen idrettshall.
Lyngen	Hallen eies av kommunen. Driftsselskapet eget AS. Kommunen eier 100 % av aksjene.	Ja 33 prosent kvinner	1/1 kr.210,- Under 18 år 1/1 kr. 270 Over 18 år.	8.00-22.00 Man. - Fredag 11.00-19.00 Lør. - Søndag	Daglig leder 50 % stilling. Leier vaktmester og renhold hos kommunen.
Lenvik	Kommunen eier hallen. Driftsselskapet eget AS. Kommunen 68 %, idretten 17 %, næringslivet 13 % og andre 2 %.	Ja 20 prosent kvinner	1/3 kr. 200,- 2/3 kr.400,- 3/3 kr.600,- Kl.16.00-23.00	8.00 – 23.00 Man. - Fredag 9.00-18.00 Lørdag 12.00-20.00 Søndag	Ingen fast ansatte. Renhold- og vaktmestertjeneste kjøpes. Ansatt brannvernsleder som låser.
Harstad	Kommunen eier hallen. Kommunal drift.	Nei	Kr. 300,- Kl. 8.00-23.00 Kr.450,- Kl.16.00- 23.00	8.00 – 23.00 Man. – Fredag. 10.00 – 23.00 Lør. - Søndag	3 stillinger til anleggene som også innbefatter Harstadhallen og kunstgressbanen.
Hadsel	Hallen eies av kommunen. Driftsselskapet eget AS. Kommunen 100 % av aksjene.	Ja Ingen kvinner Kommunestyret Generalforsamling	1/3 kr. 180,- 2/3 kr. 350,- 3/3 kr. 500,-	16.00-22.15 Man. - Fredag 10.00 – 22.00 Lør. - Søndag	To vaktmestere/renholdere på deltid. Daglig leder 1/2stilling
Vågan	Kommunen eier hallen. Drift delegert til Kabelvåg IL.	Nei	1/3 kr. 143,- 2/3 kr. 284,- 3/3 kr. 430,-	8.00 – 22.30 Man. - Fredag Etter behov Lør. - Søndag	Ingen ansatte. Kabelvåg IL får kr.215 000 for å drive hallen på dugnadsbasis.

Vestvågøy	Kommunen eier hallen. Driftsselskapet eget AS. Kommunen 52 %, Idretten 24 % og næringslivet 24 %.	Ja 25 prosent kvinner	1/3 kr. 225,- 2/3 kr. 390,- 3/3 kr. 475,-	8.00 – 23.00 Man. – Fredag Etter behov Lør. - Søndag	Del av et driftsselskap som driver alle idrettsanlegg i kommunen. 3 fulltidsansatte og en deltidsstilling.
Vefsn	Kommunen eier hallen. Kommunal drift	Nei	Betalingsystem 20 år - kr. 900,- pr. år 16-20 år kr. 500,- pr. år 12-16 år kr. 200,- pr .år	8.00 – 22.30 Man. - Fredag 10.00-16.00 Lørdag 15.00-21.00 Søndag	Hallen drives av den kommunale park- og idrettsavdelingen i kommunen som har 14 årsverk.
Alstadhaug	Kommunen er hallen. Kommunal drift.	Nei	1/3 kr. 125,- 2/3 kr. 250,- 3/3 kr. 375,- Under 20 år. 1/3 kr. 50,- 2/3 kr. 100,- 3/3 kr. 150,-	8.30-22.00 Man..- Fredag Lørdag 10.00-18.00 Søndag 14.00-18.00	Hører til under fritidsavdelingen i kommunen som har 9 årsverk.

I et flertall av hallene var driften organisert gjennom egne driftsselskap. Det fantes få kvinner i styrene. Et av styrene hadde ikke kvinnelige medlemmer, mens i et av styrene som hadde den største andelen kvinner utgjorde kvinnene en tredje del av styret

Alle hallene var åpne i ukedagene på kveldstid. I helgene var åpningstidene mer varierte. Et flertall av hallene var åpne lørdag og søndag, mens de andre hallene var åpne etter behov.

Det var knyttet årsverk til driften av de fleste hallene. En av hallene hadde ikke stillinger knyttet til drift av hallen, mens en annen av hallene ble drevet på dugnadsbasis.. I de kommunalt drevne hallene var stillingene lagt til en sektor i kommunen, mens i hallene med egne driftsselskap var daglig leder, vaktmester eller rengjørere ansatt av driftsselskapet. I hallene som var organisert med egne driftsselskap var det ansatt daglige ledere i full eller halv stilling. Alle de daglige lederne var menn.

Utleieprisene i de ulike hallene varierte lite. Det var kun to haller som hadde gratis leie, nemlig hallene i Vadsø og Porsanger som hadde gratis leie for barn og ungdom.

3.2 Eierskap

Det fremgår av tabell 1 at alle hallene er offentlig eid. Det er den enkelte kommune som eier hallen. Dette er et mønster som ikke er representativt for store innendørshaller. I 2003 var det totalt 33 haller i Norge. Av hallene i Norge var 55 prosent kommunale, 12 prosent eid av idrettslag og 33 prosent eid av aksjeselskap. Eiermodellen varierer imidlertid etter hallstørrelse. Treningshallene er i hovedsak kommunal eid (77 prosent), mens storhallene er eid av aksjeselskap (80 prosent).¹² Protinus (2003) sin undersøkelse som omfattet 28 haller opererer med 54 prosent offentlig eier, 29 prosent privat og 21 idrettslag. For de kommunalt drevne hallene dekker kommunene de faste utgifter til lønn uten at dette kommer til uttrykk i regnskapene. Dette innebærer at hallene får et betydelig kommunalt tilskudd.

Vi spurte de daglige lederne om fordeler og ulemper ved at hallen var kommunalt eid. Gjennom intervjuene kom det frem ulike syn på eierskap avhengig av om hallen var kommunalt drevet eller hadde eget driftsselskap.

For de kommunalt eide hallene som var kommunalt drevet trakk lederne særlig frem bruk av inntekter og muligheten for å sette i verk kommersielle tiltak.

¹² Dette er KRIS data.

”Fordelen er ordnede kommunale arbeidsforhold, bakdelen er at en økonomisk gevinst som skyldes inntekter skapt i hallen ikke går direkte tilbake til hallen, men inn i et kommunalt regnskap”. (Daglig leder Hålogalandshallen).

”Kommunalt eie gir god sikkerhet økonomisk, men ulempen er at man ikke står fritt i forhold til kommersielle tiltak for å sikre driften”.(Daglig leder Mosjøhallen).

De daglige lederne hadde gode erfaringer med kommunal eide haller. Noen av informantene trakk frem forhold i haller som var organisert med egne driftselskap. Manglende vedlikehold av hallene og langsomme beslutningsprosesser ble trukket frem av ledere i haller som hadde eget driftsselskap.

”Det å ha et overskudd i driften til å hele tiden kunne gjøre hallen bedre er et fortrinn. Mye av vedlikeholdet som burde eier sitt er flyttet over til driftsselskapet. Formelt sett burde det vært eier som tok utgiftene når faste installasjoner ryker eller er utslitt f.eks utvendig maling, skifte av kunstgress, stormskader på takluke.” (Daglig leder Finnmarkshallen).

”Fordelen med kommunalt eid er forutsigbarhet, særlig med hensyn til økonomi. Ulempen er oppfølging av vedlikehold.(.....). Siden hallen er forholdsvis ny er det ikke så mye av dette enda, men allerede nå er det slik at de to mest aktuelle etatene i kommunen, teknisk og kultur vegrer seg for å ta dette på sitt budsjett.”(Daglig leder Vesterålshallen).

Et annet forhold som ble trukket frem var at daglig leder ikke kunne gjøre ” store grep” uten godkjenning fra kommunestyret. Dette ble også påpekt av en annen daglig leder som trakk frem de omstendelige beslutningsprosesser når det skal investeres noe som han karakteriserte som at eier i noen grad fraskrev seg sitt ansvar som eier.

3.3 Drift av hallene

Selv om eiermodellen er felles for hallene finner vi ulike driftsmodeller i hallene. I vårt utvalg fant vi tre typer driftsmodeller; aksjeselskap, offentlig drift og et kommunalt anlegg som ble drevet etter en driftsavtale. I seks av hallene, Porsanger, Alta, Lyngen, Lenvik, Hadsel, Leknes var det opprette driftsselskap som egne juridiske enheter for å drive hallene. Hallene i Vadsø, Harstad, Mosjøen og Alstadhaug har offentlig drift, mens hallen i Vågan drives etter en driftsavtale mellom kommunen og Kabelvåg IL.

De fleste hallene hadde ansatte daglige ledere eller arbeidende styreformann som hadde ansvar for drift og vedlikehold. I Vadsø hadde kommunen ikke avsatt folk til å ta ansvar for drift og vedlikehold av hallen, mens hallen i Kabelvåg ble drevet på dugnadsbasis. For hallene hvor driften var organisert i egne selskap var hallene i Vestvågøy og Porsanger drevet av selskaper som hadde ansvar for driften av alle kommunale idrettsanlegg mens i Lyngen, Lenvik, Hadsel og Alta var det egne driftselskap tilknyttet den enkelte hall. For de kommunalt drevne hallene var bildet noe mer variert. Hallene i Mosjøen og Alstadhaug ble drevet av avdelinger i kommunen som hadde ansvar for idrettsanleggene i kommunen. I Harstad hadde de kommunalt ansatte ansvar for tre samlokaliserte anlegg. I Vågan og Vadsø var det ingen kommunalt ansatte som hadde ansvar for drift og vedlikehold. Vi spurte respondentene om fordeler og ulemper med de ulike driftsmodellene.

Et gjennomgående trekk ved svarene fra lederne hvor hallene er organisert som egne selskap er at de var fornøyd med organiseringen av drift og vedlikehold. Det blir trukket frem at selskapsformen gir fleksible og billige løsninger. En av lederne trakk frem følgende fordeler og ulemper hvor driften var knyttet til et eget selskap.

”Veldig fleksibel og enkel å forholde seg til (lite byråkrati). Står friere til å organisere driften ut fra økonomiske rammer. Kommunal drift ville betydd andre krav til bemanning, ville trolig hatt flere ansatte. Man måtte hatt flere vaktmestere og renhold etter kommunale retningslinjer. Aksjeselskap

gjør at midlene strekker lengre. I en kommunal hall ville en belastet kommunale budsjett, for eksempel kultursektoren med driftsmidler.”

”Noe grad av ansvarsfraskrivelse som byggeier når det gjelder drift av eiendom. Kommunen er så presset økonomisk at en ignorerer behovet for vedlikehold og restaurering som naturlig burde tilfalt eier. En del kostnader til helt nødvendig oppussing som for eksempel malerarbeid blir derfor belastet driftsselskapet og ikke eier.” (Styreformann Midt-Tromshallen).

En annen av informantene trakk frem forholdet mellom aksjeselskapet og kommunen.

”Billig og fleksibel løsning. Bakdelen er at anlegget blir mistenkliggjort for å ha sugerør inn i kommuneorganisasjonen, siden kommunen er så involvert i hallen og bl.a . hjelper til med å ta av og på sportsdekke.” (Daglig leder Lyngenhallen).

Manglende deltakelse og ansvar for driften fra kommunen og idretten ble trukket frem av en leder for et AS.

”Det blir få som tar ansvar, kommunen eier hallen, men føler ingen ansvar for driften. Idrettslagene er også lite involvert i drifta. Daglig leder gjør mye idrettsadministrativt arbeid, som nødvendigvis behøver å være vedkommendes arbeid, men som blir en måte å selge hallen på.”(Daglig leder Finnmarkshallen).

I de kommunal eide hallene hvor det var ansatte i kommunen som hadde ansvaret for drift og vedlikehold var svarene mer varierte. I hallene, Hålogalandshallen, Helgelandshallen og Harstadhallen hvor drift og vedlikehold var organisert under en egen avdeling som hadde ansvar for idrettsanlegg mente lederne at driften gav god oversikt og muligheter for god økonomistyring. For hallene i Vadsø og Kabelvåg var det vanskeligere å få til en tilfredsstillende drift i hallene.

”Det er ikke satt av folk til å ta ansvar for hallen. Dette har ført til problemer for brukerne pga låsesystemet”.(Daglig leder Varangerhallen)

”Fordelen for Kabelvåg kommune er at dette er en rimelig driftsform. Bakdelen er at ingen tar ordentlig ansvar, og at hallen er i lite fokus i det politiske miljø. Etter hvert som medlemmene i idrettslaget orker mindre dugnad for å drifte hallen, blir oppfølgingen dårligere, og idrettslaget må selv betale noen for å vaske etc.”.(Daglig leder Kong Øisteins hall).

3.4 Organisering av idrettslig aktivitet

Det er vanlig at kommunale etater(park- og idrett, kulturetat, teknisk etat etc.) fordeler treningstid i idrettshaller, og dette skjer oftest etter en fordelingsnøkkel som kommunen og idrettslagene er blitt enige om. En gjennomgang viste at det var ulike måter å fordele og organisere den idrettslige aktiviteten i hallene.

Tabell 2 Ansvarsfordeling og idrettspolitiske målsettinger ved tildeling av treningstider.¹³

Hall	Fordeling av treningstid	Idrettspolitiske målsettinger ved fordeling av treningstid
Varangerhallen	Servicekontoret i kommunen fordele treningstid i samarbeid med idrettslagene	Barn og unge har gratis leie i hallen.
Porsangerhallen	Daglig leder fordele treningstid etter søknad fra idrettslagene.	Barn og unge har gratis leie før kl.19.00. Kommunen yter tilskudd til selskapet for barn

¹³ Opplysningene om ansvar for fordeling av treningstider og fordeling etter idrettspolitiske målsettinger er gitt i intervju av daglige ledere for hallene.

		<i>og unge.</i>
<i>Finnmarkshallen</i>	<i>Daglig leder</i>	<i>Seniorlagene får mer og bedre treningstid enn bedriftslag. Høyere divisjon blir i noen grad prioritert. Betalingsevne vurderes. Kommunen kjøper halleie til barn og unge.</i>
<i>Lyngenhallen</i>	<i>Daglig leder.</i>	<i>Nei, men barn og unge prioriteres når det gjelder de første treningstidene på kveldstid.</i>
<i>Midt-Tromshallen</i>	<i>Kulturkontoret fordeler treningstid etter søknad fra idrettslagene.</i>	<i>I kjernetida, dvs. fra mandag til fredag kl.17-23 i perioden januar til midten av april blir leietagere som betaler prioritert. Kommunen kjøper timer til barn under 16 år.</i>
<i>Hålogalandshallen</i>	<i>Daglig leder i hallen fordeler treningstid i samråd med Idrettsrådet og idrettslagene.</i>	<i>Klubber med mange aldersbestemte lag prioriteres og gies treningstid mellom 16.00-19.00. Høyere divisjoner foran lavere divisjonen og lag som leier hele sesongen.</i>
<i>Vesterålshallen</i>	<i>Daglig leder.</i>	<i>Barn og unge får de tidligste treningstidene.</i>
<i>Kong Øisteinshall</i>	<i>Kabelvåg Idrettslag i samarbeid med idrettsledere.</i>	<i>Fordeles etter søknadsmasse</i>
<i>Lofothallen</i>	<i>Daglig leder i samarbeid med brukerne.</i>	<i>Har kjernetid for barn og unge. Kommunen betaler bruken for barn og unge.</i>
<i>Mosjøhallen</i>	<i>Idrettslagene fordeler treningstid med veiledning fra Park og idrett.</i>	<i>Prioriterer barn og unge på ettermiddagstid og i helgene.</i>
<i>Helgelandshallen</i>	<i>Idrettslagene fordeler treningstid i samråd med fritidsavdelingen i kommunen.</i>	<i>Barn og unge prioriteres ved billigere halleie.</i>

Den idrettslige aktiviteten i anleggene er organisert på ulike måter. I de hallene som har kommunal drift er det ofte en kommunal etat som organiserer og fordeler treningstid i samråd med idrettslagene/idrettsrådet, mens det i haller med eget driftsselskap er daglig leder som fordeler treningstid. Selv om dette er mønsteret er det Kulturkontoret som fordeler treningstid i Midt-Tromshallen og daglig leder i Hålogalandshallen. Et gjennomgående trekk ved organisering og fordeling av treningstid er at barn og unge prioriteres i hallene på ettermiddagstid. Resultatene viser at det er gratis leie til barn og unge i to av hallene; Varangerhallen og Porsangerhallen. I en rekke haller er det reduserte priser for leie av treningstid for barn og unge. I enkelte haller har kommunen kjøpt treningstid til barn og unge. I Finnmarkshallen sier daglig leder det slik: "Ikke gratis leie for barn og unge men kommunen gir et tilskudd på kr.100 000 slik at idrettslagene får redusert utgiftene til leie for barn og unge"

3.5 Oppsummering

Hallene er eid av kommunene og det er en relativt høy andel kommunale storhaller og treningshaller i Nord-Norge i forhold til resten av landet. En sammenligning av eiermodeller i Norge viser at treningshallene er offentlig eid, mens storhallene er private. Det er grunnlag for å si at hallutbyggingen har en sterkere offentlig forankring i Nord-Norge enn i resten av landet.

I hallene finner vi tre forskjellige driftsmodeller. Resultatet viser at det finnes flest haller med egne driftsselskap. Denne overføringen av drift kan sees som et behov for sparing ved at det enkelte selskap er ansvarlig for inntekter og utgifter. I en av hallene hadde idrettslaget overtatt deler av driften. Vi finner at mange kommunale flerbrukshaller ble drevet ved hjelp av brukerne. Erfaringene med denne driftsmodellen for en av innendørshallene var ikke udelt positive.

Organisering av den idrettslige aktiviteten i hallene er ulike for haller med forskjellige driftsformer. I de kommunalt drevne hallene er mønsteret at kommunale etater fordeler treningstid i hallene i samarbeid med idrettslagene. Det vanlige i de private hallene er at daglig leder står for utleie til trening og utenomsportslige aktiviteter. I hallene med kommunal drift er det vanligere at idrettslagene betaler for barn og unge, mens i hallene med egne driftsselskaper yter kommunene tilskudd til driftsselskapet for at barn og unge kan trene gratis.

HALLØKONOMI

For å undersøke økonomien i hallene tok vi sikte på kartlegge hvilke finansieringskilder som var blitt brukt for å bygge hallene og hvor mye de ulike finansieringskildene bidro med. I denne sammenheng kan det være av interesse å sammenlikne finansiering av andre store kostnadskrevende anlegg som svømmehaller og idrettshaller. Et annet forhold var å få frem driftsinntekter og driftsutgifter. Avslutningsvis diskuteres leiepriser og utleie av hallene. Leiepriser for hallen fremgår av tabell 1, mens data om utleie er basert på intervju med de daglige lederne.

4.1 Kostnader ved finansiering av hallene

De totale kostnadene for å bygge de 11 hallene utgjorde til sammen 209 millioner kroner. I 1997 - 1998 utgjorde spillemidler til hallene til prosjektet "Hall i nord" hovedtyngden av spillemidler som ble brukt til fotballanlegg med henholdsvis 15 millioner og 17 millioner.¹⁴ I perioden 1996-1998 ble det gitt 60 millioner til fotballhaller noe som utgjorde en tredjedel av spillemidlene som ble gitt til fotballanlegg i Norge i perioden. En rekke idrettshaller er realisert som et spleiselag mellom stat, kommune og idrett. Stat og kommune har bidradd med midler og idrettslag med dugnadsinnsats.

Kartleggingen av finansieringen kan si noe om hvor store byggekostnadene var, hvilke finansieringskilder som ble brukt og hvor mye de ulike kildene bidro med.

Det er ulike kostnader forbundet med bygging av treningshallene. Den opprinnelige tanken var at idrettsanlegg skulle realiseres som et spleiselag mellom stat, kommune og idrettslag. Hovedregelen for tilskudd av spillemidler er at det beregnes 1/3 av kostnadene. Enkelte anleggstyper som treningshaller er imidlertid så kostbare og kompliserte å bygge etter den tradisjonelle måten å bygge anleggene på at dette ikke lot seg realisere.

Tabell 3 Relativ fordeling av finansieringskilder for utbygging av hallene. Alle tall i hele tusen.¹⁵

Kommune	Spillemidler ¹⁶	Lån	Dugnad	Kommunal støtte	Fylkeskommunal støtte	NFF	Annet	Sum
Vadsø	7.330	3.155		2.256	3.000	350	1.580	17.671
Porsanger	7.030	3.000		2.920	3.070	1.450	1.365	18.835
Alta	14.045	18.258		3.779	6.000	1.200	215	41.384
Lyngen	6.020	7.118	17	410	1.200		3.022 ¹⁷	17.784
Lenvik	6.325	7.550			1.200	350	1.675 ¹⁸	17.100
Harstad	5.600			7.000		1.530	790	14.890
Hadsel	6.500	13.855				350		20.705
Vågan	6.450	3.000	300	1.450	2.000	300	2.328	15.828
Vestvågøy	6.216	3.154		2.712		350	1.305	13.737
Mosjøen	5.470	10.000				280	1.200 ¹⁹	16.950
Alstadhaug	5.780	6.483	977			350	760	14.350
Totalt	76 766	75 573	1 294	20 527	16 470	6 510	14 240	209 234
Prosent	(36)	(36)	(6)	(10)	(8)	(3)	(7)	(100)

¹⁴ Opplysningen er hentet fra "Tilstandsrapport 2003", s.18.

¹⁵ Tallene i tabellen er fremkommet ved gjennomgang av regnskapene for den enkelte hall etter at det er revidert av kommunerevisjonen.

¹⁶ Spillemidler utgjøres av ordinære tildelte midler og ekstra tilskudd som utgjorde kr. 1.250 000 kroner for treningshallene og for 5 000 000 kroner til storhallen i Alta.

¹⁷ Private tilskudd utgjorde kr. 2 815 000 av dette beløpet.

¹⁸ Næringslivet i Lenvik bidro med 1 million kroner og innbetaling av egenkapital utgjorde 675. 000 kroner.

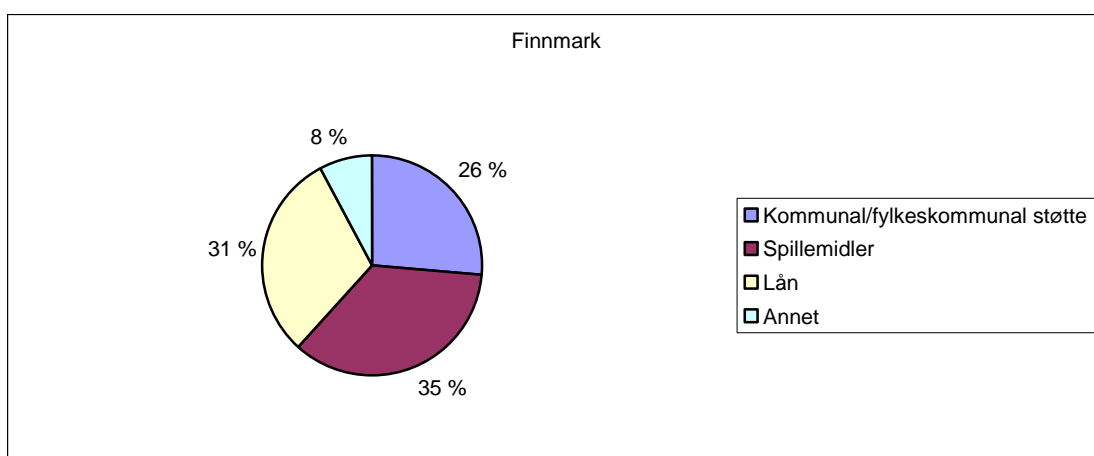
¹⁹ Tilskudd fra Mosjøen næringsforening.

Resultatene viser at det i gjennomsnitt kostet 16 785 000 kroner å bygge treningshallene og 41 384 000 å bygge storhallen i Alta. Prisjustert i 2004 kroner kostet treningshallene 217 000 000 kroner å bygge, mens kostnadene for storhallen kom på 54 000 000 kroner som til sammen utgjør 271 000 000 kroner for hallene.²⁰

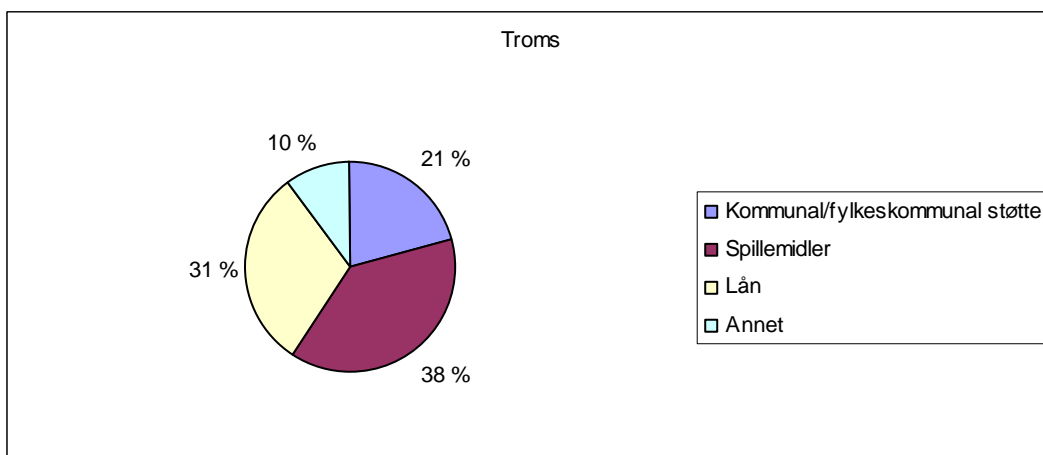
Hallene ble finansiert med 36 prosent spillemidler og med 54 prosent offentlige midler (stat, fylkeskommune, kommune). For å finansiere byggekostnadene opptok kommune 36 prosent av byggekostnadene som lån. Dugnadene som ble utført i forbindelse med byggingen utgjorde 8 prosent av byggekostnadene. Bidraget fra Norges Fotballforbund utgjorde 3 prosent og andre 7 prosent.

Hvordan finansieringen var i de ulike fylkene fremgår av følgende figurer.

Figur 1 Fordeling av finansieringskilder for utbygging av hallene i Finnmark. Prosent.

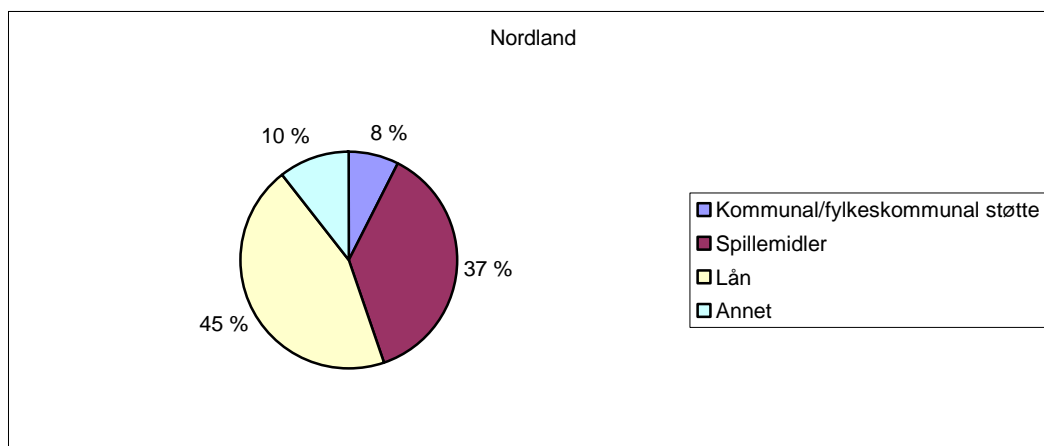

Figur 2 Fordeling av finansieringskilder for utbygging av hallene i Troms. Prosent.

²⁰ For å prisindeksregulere kostnadene for hallene har jeg brukt SSBs byggekostnadsindeks for boligblokker. Dette er en bedre verdiangivelse for å finne kostnadsnivået på en bygning satt opp på et tidligere tidspunkt enn om konsumprisindeksen (KPI) hadde vært anvendt. Verdiangivelse ved hjelp av KPI ville gitt en nå tids verdi på hallen på 246 millioner.

Figur 3 Fordeling av finansieringskilder for utbygging av hallene i Nordland. Prosent.

Kommunene og fylkeskommunene støttet hallene med 18 prosent av finansieringskostnadene. Den fylkeskommunale støtten varierte imidlertid mellom fylkene. I Finnmark finansierte kommunene/fylkeskommunen 26 prosent av byggekostnadene, mens i Nordland og Troms finansierte kommunene/fylkeskommunene henholdsvis 21 prosent og 8 prosent av byggekostnadene. Undersøkelsen av ni flerbrukshaller (Olsen & Giske 1996) avdekket at det offentlige (stat, kommune og fylke) finansierte 56 prosent av byggekostnadene. I vårt utvalg av haller finansierte det offentlige 54 prosent av byggekostnadene. Imidlertid varierte det offentliges bidrag til finansieringen. Den ulike finansieringen av byggekostnadene gjelder først og fremst at hallene i Nordland hadde en annen fordeling av finansieringskildene. Hallene i Nordland var finansiert med en mye større andel lån og mindre kommunal/fylkeskommunal støtte.

4.2 Inntekter og kostnader ²¹

Når det gjaldt driftsinntekter var det av interesse å se på hvor store disse var for hallene. Videre kartla vi hvilke inntektskilder som forekom og hvor viktige de var i forhold til hverandre. Kartleggingen av inntektskilder viste at idretten var den viktigste inntektskilden for hallene. Idrettslagene og bedriftsidretten stod for nær halvparten (44 prosent) av driftsinntektene. Det offentlige, kommune og fylke stod for 30 prosent av inntektene, mens hver fjerde krone kom fra sponsorer, reklame, arrangement og annet.

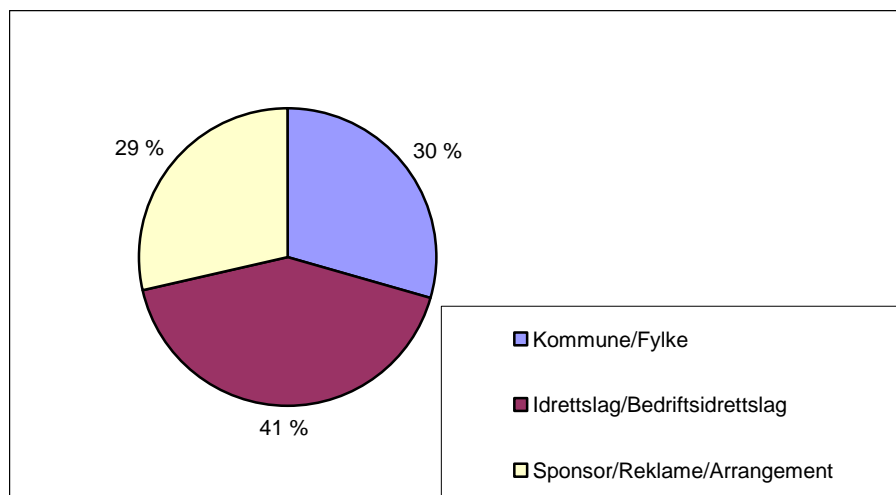
Tabell 4 Driftsinntekter for hallene 2002. Kroner. Prosentvis.

²¹ Vi har hentet inn opplysninger om halløkonomi fra ulike kilder. Opplysninger om byggekostnader for den enkelte hall er hentet fra revidert byggeregnskap som er sendt til fylkesidrettskonsulenten. Driftsregnskapene har vi fått fra fire av hallene. For de hallene som ikke fører egne driftsregnskap har vi supplert opplysninger ved å henvende oss til representanter for kommunen eller daglig leder.

Hall	Kommune	Fylke	Idrettslag	Bedrifts idrett	Sponsor/ Reklame	Annet/ arrangement	Totalt
Vadsø			173 000	10 000		30 000	213 000
Porsanger	165 000	-	265 000	35 000	20 000	45 000	530 000
Alta ²²	-	1 290 000	757 000	121 000	191 000	270 000	2 629 000
Lyngen	240 000	85 000	90 000	-	80 000	-	495 000
Lenvik ²³	100 000	365 000	400 000	-	40 000	558 000	1 463 000
Harstad	25 200	25 900	371 000	68 000	60 000	60 000	610 000
Vestvågøy ²⁴	-	60 000	271 000	30 000	160 000	195 000	716 000
Vågan			204 000				204 000
Hadsel	150 000	-	450 000	100 000	75 000	11 000	786 000
Alstadhaug	15 000	100 000	230 000	50 000	-	30 000	425 000
Vefsn			230 000	40 000	247 400	137 935	655 545
Sum	695 200	1 925 900	3 441 000	454 600	873 400	1 336 935	8 726 000
Prosent	(8)	(22)	(39)	(5)	(10)	(16)	(100)

Totalt var inntektene for hallene kr. 8 726 000 som i gjennomsnitt utgjorde kr. 793 000 per hall. Driftsinntektene for treningshallene varierte fra kr. 213 000 til kr. 1 263 000, mens driftsinntektene for Finnmarkshallen var det dobbelte, kr. 2 629 000. Halvparten av driftsinntektene i storhallen kom fra fylkeskommunen. For de inntektskildene som forekommer overfører enten kommune og fylke midler til driften til alle hallene. Inntektskildene varierer for de ulike hallene. For hallene i Hadsel og Porsanger kommer over halvparten av driftsinntektene fra den aktive idretten. I Alta og Lyngen utgjør inntekter fra fylket og kommune over halvparten av driftsinntektene. Hallene i Alta, Lenvik og Vestvågøy hadde en forholdsvis stor andel av driftsinntektene fra arrangement og annet i forhold til de andre hallene. Inntekter fra sponsorer utgjorde prosentvis en betydelig inntektspost i Lyngen og Vestvågøy.

Figur 4 Driftsinntekter i hallene fordelt på ulike inntektsposter 2002. Prosent

²² Driftsinntektene er for 2001.

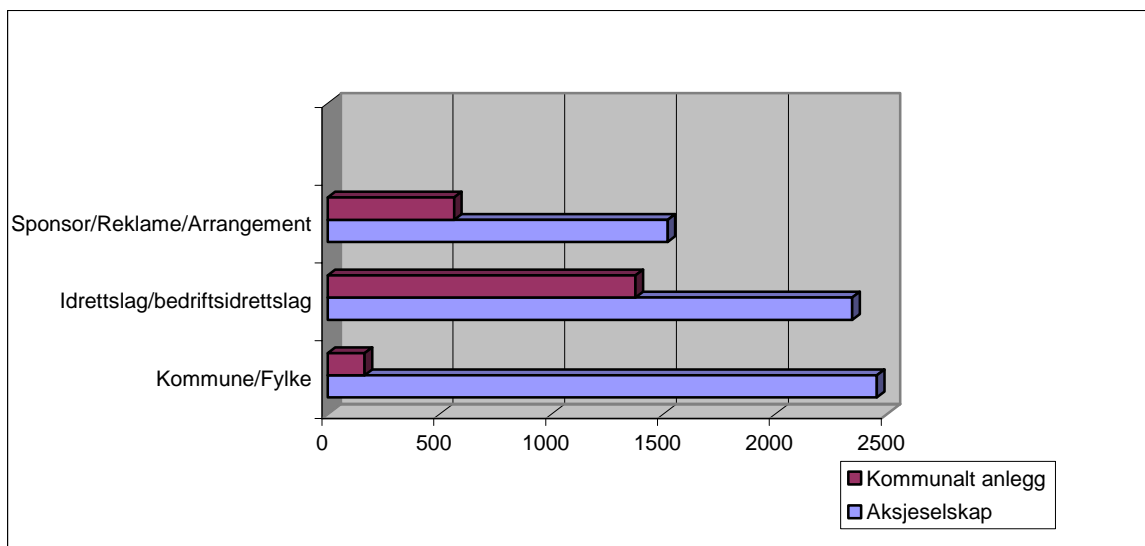
²³ Driftsinntektene er for 2001.

²⁴ Kommunen betalte husleie til hallen på kr. 360 000 i 2002 som gikk med til å dekke rente og kapitalutgifter på et lån på kr. 5 800 000.

Inntektene fordeler seg på ulike inntekstkilder. En vesentlig del av hallenes driftsinntekter kommer fra utleievirksomhet til kommune/fylke. Dette er i hovedsak inntekter fra utleie til skoler som bruker hallene til undervisning. For hallene utgjorde innbetalt leie 71 prosent fra idretten og det offentlige av driftsinntektene. Driftsinntektene fra den frivillige idretten utgjorde 41 prosent av inntektene. Inntektene til hallene er imidlertid avhengig av offentlige inntekter, sponsorer, reklameinntekter og arrangementinntekter.

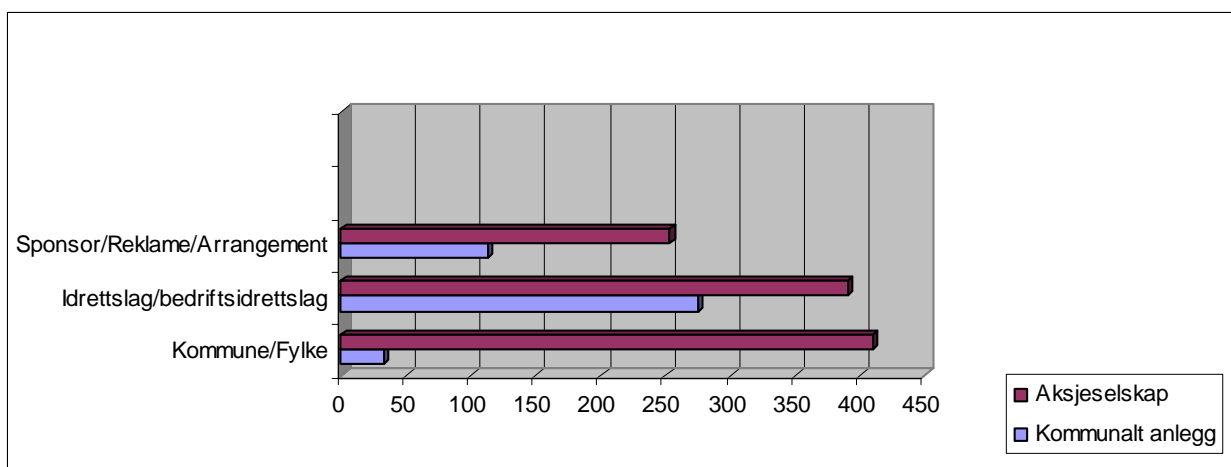
Hvordan fordeler inntektene seg i haller som er organisert som aksjeselskap og kommunal driftsselskap ?

Figur 5 Driftsinntekter fordelt på haller med ulike driftsmodeller. Antall tusen kroner.

Inntektene er svært ulike for haller som er organisert med egne driftsselskap og kommunal drift. Gjennomsnittlig driftsinntekt for A/S haller var kr. 1.053 000 , mens for hallene med kommunal drift var gjennomsnittet for driftsinntekt kr. 421 000. Haller som var organisert som egne driftsselskap hadde dobbelt så store driftsinntekter som haller med kommunal drift. Hvordan driftsinntektene fordeler seg på ulike poster fremgår av følgende figur.

Figur 6 Gjennomsnittlig driftsinntekter for haller med ulike driftsmodeller. Antall tusen kroner.

Det var til dels betydelige forskjeller når det gjaldt inntekter. Det er haller som er organisert som aksjeselskap som mottok kommunale og fylkeskommunale leieinntekter. I gjennomsnitt utgjorde leieinntektene fra det offentlige 38 prosent av inntektene. Aksjeselskapene hadde i gjennomsnitt mer enn dobbelt så store inntekter fra sponsorer, reklame og arrangement enn kommunale haller. For de kommunale hallene utgjorde leieinntektene fra idretten 65 prosent av de samlede leieinntektene, mens leieinntektene for aksjeselskapene utgjorde i gjennomsnitt 38 prosent fra idretten.

På spørsmål om kostnader og inntekter var som forventet trakk en av informantene frem at hallene i utgangspunktet skulle være selvfinansierende og mens en annen av informantene pekte på at driften var avhengig av at barn og ungdom betalte leie.

”Hallen ble bygd med forventning av at den skulle være selvfinansierende. Slik ble det ikke. Hallen går med underskudd hvert år, men det er fordi kapitalutgiftene legges til driftsbudsjettet”. (Daglig leder Helgelandshallen)

”Hvis barn og unge skal trene gratis i vår kommune, vil en tape kr. 400 000 i leieinntekter, halvparten av dette vil skyldes Lofthallen”. (Daglig leder Lofthallen).

Det var stilt forventningen til at hallene skulle være selvfinansierende. Driften av hallene viste at disse i liten grad kunne ivareta en idrettspolitisk målsetting om at barn og ungdom skulle ha gratis leie i idrettsanlegg. I det videre skal vi se på hvor store kapitalkostnader det er forbundet med hallene.

4.3 Kapitalkostnader

Kapitalkostnader behandles ulikt i private bedrifter og offentlig virksomhet. I private bedrifters regnskap finner man kapitalkostnaden som summen av rentekostnaden og avskrivningen på det aktuelle driftsmidlet. Avskrivning er et uttrykk for det årlige forbruket eller verdifallet på driftsmidlet, og finnes ofte ved å fordele totalinvesteringen over levetiden. På den måten gjøres investeringen om til årlige kostnader over hele levetiden. Rentekostnaden beregnes på to ulike måter: Enten ved at man bruker de faktiske gjeldsrentene, eller ved at man beregner en kalkulatorisk rente med utgangspunkt i hele investeringskostnaden. Forskjellen er at man i det første tilfellet bare beregner gjeldsrenter, mens i det andre tilfellet blir også egenkapitalen renteberegnet.

I offentlig virksomhet har tradisjonelt investeringen blitt kostnadsført i investeringsåret, og gjeldsandelen har ofte vært lav. For de elleve hallene er det svært vanskelig å finne sammenlignbare kapitalkostnader fordi driftsselskapene ikke eier hallene, og leieavtalene med eierne er ulike. De kommunalt drevne hallene er ikke noe enklere å analysere. I beregningene nedenfor har jeg valgt å bruke de rentekostnadene som driftsselskapene og kommunene selv har oppgitt, mens jeg har beregnet kalkulatoriske avskrivninger ut fra den levetid som ellers brukes for idrettsanlegg, 40 år.

Tabell 5. Driftsinntekter, driftsutgifter og kapitalkostnader for hallene 2002³⁴

Kommune	Driftsinntekter	Drifts-kostnader ²⁵	Driftsresultat	Kapital-kostnader Renter	Kapitalkostnader Avskrivning	Underskudd
Vadsø	213 000	386 000	- 173 000	200 000	442 000	- 815 000
Porsanger ²⁶	530 000	630 000	- 100 000	150 000	471 000	- 721 000
Alta ²⁷	2 674 000	2 063 000	611 000	946 000	1 035 000	-1 370 000
Lyngen ²⁸	495 000	512 000	- 17 000	127 000	445 000	- 589 000
Lenvik	1. 263 000	1 263 000	0	650 000 ²⁹	428 000 ³⁰	-1 078 000
Harstad	610 000	610 000	0		372 000	- 372 000
Vestvågøy ³¹	706.418	412 000	294 000	280 000	343 000	- 329 000
Vågan	204 000	594 000	- 390 000	125 000	396 000	- 911 000
Hadsel ³²	786 000	806 000	- 20 000	817 000	518 000	- 1 355 000
Alstadhaug ³³	424 000	813 000	- 389 000	310 000	359 000	- 1 058 000
Vefsn	656 000	310 000	346 000	309 000	424 000	- 387 000
Sum	8 560 000	8 399 000	162 000	3 914 000	5 233 000	- 8 985 000

Allerede i starten regnet man med driften av hallene ville gå med overskudd, men da var kapitalkostnadene holdt utenfor. Opplysningene om hallenes inntekter og utgifter viser at det er et lite driftsoverskudd før kapitalkostnader, alle hallene sett under ett. Men når man tar hensyn til kapitalkostnadene går samtlige av hallene med underskudd. Gjennomsnittlig underskudd for hallene var kr.761 000 i 2002 . Fordeler vi underskuddene på haller med ulike driftsmodeller hadde de kommunale hallene i gjennomsnitt kr. 712 000 i underskudd, mens haller som var organisert som aksjeselskap hadde i gjennomsnitt kr. 907 000 i underskudd. Resultatene viser at det ikke er noen betydelig forskjell på driftstallene for kommunalt drevne haller og haller med egne driftsselskap. Det karakteriske er imidlertid at det er stor variasjonsbredde(min-max) både for driftsinntekter, driftskostnader og kapitalkostnader.

4.4 Pris for bruk av anleggene

I intervjuet med daglige ledere spurte vi om hvor mye det kostet å leie hallen en time på hverdager mellom kl. 16.00 – 23.00. Dette ble gjort for å kunne sammenligne utleiepris med andre anlegg og for å skille mellom dagtid og kveldstid. Vi var også interessert å undersøke om prisene var differensiert etter målgruppe. Det vanlige var at barn og unge betalte for å trene i hallene. Det er en av hallene som stiller hallen gratis til disposisjon for barn og ungdom og i en annen hall kan barn og ungdom trene gratis før kl. 19.00. I de andre hallene må barn og ungdom betale for bruk av hallene. I fire av hallene

²⁵ For de kommunalt drevne hallene dekker kommunene de faste utgifter til lønn uten at dette kommer til uttrykk i regnskapene. Dette innebærer at hallene får et betydelig kommunalt tilskudd. Opplysningene om kapitalkostnader er hentet fra den enkelte kommune enten via eiendomsavdelingen eller økonomiavdelingen.

²⁶ Kommunen har refinansiert lånet slik at kapitalkostnadene er estimert ut fra kapitalkostnader på tilsvarende lån. Opplysningene er gitt av driftsansvarlig i kommunen.

²⁷ Kapitalkostnadene er fremkommet ved at driftselskapet betjener et lån på 8,5 millioner kroner, mens kommunen betjener et lån på 9 millioner kroner. Renteutgiftene var i 2002 456 000 kroner og 490 000 kroner.

²⁸ Lyngen kommune dekte kapitalkostnader på et lån på til sammen 5.9 millioner kroner.

²⁹ Kapitalkostnadene dekkes av kommunen som optok et lån på 3.4 millioner kroner og driftselskapet et lån på 4.15 millioner kroner.

³⁰ Avdragene på lånet kr. 4 150 00 betjente driftsselskapet og lånet på kr. 3 400 000 betjente kommunen.

³¹ I driftsutgiftene er tatt med kr. 360 000 som driftsselskapet betaler som leie til kommunen. Dette dekker kommunens kapitalkostnader.

³² Kommunen dekker kapitalkostnader (renter og avdrag) .

³³ Opplysninger om kapitalkostnader er gitt av daglig leder.

³⁴ Regnskapstallene for hallene i Lenvik og Lyngen er fra 2001.

var prisene differensiert slik at barn og ungdom betaler en lavere pris for leie av hallen. Prisene for leie av treningshallene varierer mellom kr.210 og kr.600. Haller som eies av stiftelser eller AS, viste seg å ha de høyeste og laveste leiepriser, mens haller med kommunal drift lå mellom kr. 375 og kr. 450.

I forhold til flerbrukshaller hvor halvparten av hallene stilles gratis til disposisjon i tidsrommet mellom kl.17.00 og 18.00 for barn og ungdom er det vanlig at det betales leie i treningshallene for barn og ungdom (Protenius 2002). Den vanligste gjennomsnittspris for leie av flerbrukshaller er mellom kr. 100 – 299 for en time, mens det er to av treningshallene hallene som har en leiepris mellom kr.200-299. I en undersøkelse av fotballhaller (Protinius 2003) ble det blant annet undersøkt hvor mye det kostet å leie en fotballhall i en time på hverdag mellom kl. 17.00 og 18.00.³⁵ I gjennomsnitt kostet det kr.771 å leie hallen en time. Leieprisene varierte etter hvilke grupper som leide hallene. Aldersgruppen 6-12 år som hadde den laveste leieprisen betalte i gjennomsnitt kr.691 mens bedriftsidrettslag som hadde den høyeste leieprisen betalte kr.853 for en time. Hallene i vårt utvalg er langt billigere å leie enn det som er vanlig pris for store innendørshaller. En forklaring på den markante forskjellen er at hallene er eid av det offentlige. En undersøkelse visste at en tredjedel av hallene i Norge er private og et flertall har privat drift (Protinius 2003). Utleiepris ser ikke ut til å spille en stor rolle for brukerne. På spørsmål om lag hadde sluttet å leie pga for høy timepris svarte de daglige lederne at få hadde sluttet å leie pga for høy pris.

4.5 Mulige inntektskilder

Vi spurte de daglige lederne om hvilke muligheter som fantes for å øke inntektene til hallen. Det var heller bruken av hallen som skaper problemer med hensyn til inntekter enn for høye utleiepriser. Det var fire forhold som ble trukket frem som kunne bedre inntektene ved utleie; utleie til flere idretter, fjerning av sportsgulvet, flere utenomsportslige aktiviteter i helgene og større utleie på dagtid.

Brukerbehov

Vi spurte om hallen klarte å imøtekomme alle brukerbehov

”Nei for trangt i forhold til innmeldte behov om vinteren. Dette skyldes stor fotballaktivitet, og at mange lag krever å få spille på stor flate.”

” Hallen står tom om sommeren. All fotballaktivitet skjer utendørs.” (Daglig leder Mosjøhallen).

”Ja og nei. Håndballdekket er ikke i bruk som forventet på kveldstid. Bedriftsfotballen er mindre aktiv enn forventet. Gruppen med aldersbestemt fotball og juniorer øker.(Daglig leder Finnmarkshallen).

Sportsgulv til besvær

I et flertall av hallene legges sportsgulvet ut etter behov, mens i fem av hallene ligger det ute i perioder. Fortrinnsvis ligger sportsgulvet ute for at fylkeskommunen eller kommunen leier tid til undervisning på dagtid. Vi spurte de daglige ledene om sportsgulvet skapte problemer for aktiviteten i hallen ?

”Ja, sportsgulvet ligger på i håndballsesongen. Videregående skole krever også dette. Nordland fylkeskommune skjøt inn midler da hallen ble bygd. For dette skal en ha tilgang på en viss mengde idrettstimer i uka. Idrettstimer utover dette skulle videregående skole betale for. Lofoten FK derimot ønsker sportsdekke av så tidlig som mulig i vårhalvåret. Siden fylket var inne med anleggsstøtte til bygging ønsker en ikke å provosere de i denne debatten, noe som gjør at sportsgulvet ligger på til påske”. (Daglig leder Kong Øisteins hall).

”Betinget ja. Dog lavere leie på sportsdekkedelen om kvelden, samt generelt om høsten.(Daglig leder Lyngenhallen)

”Ja, korte perioder like før jul til april. Sportsgulvet er kjøpt pga. videregående skole. (Daglig leder Midt-Tromshallen).

³⁵ I undersøkelsen skilles det ikke mellom leiepriser for treningshaller og storhaller.

”Ingen store diskusjoner, men a-lagene i fotball kunne ha ønsket dekket av i januar, februar, mars. På vinteren ønsker fotballen gulvet av i flere helger.(Daglig leder Vesterålshallen).

Utenomsportslige aktiviteter

Vi var interessert i å få en vurdering fra de daglige lederne hvordan de vurderte mulighetene for å skaffe inntekter fra utenomsportslige aktiviteter.

”Det kommersielle markedet, messer, konferanser, etc. Viktig å opprettholde nivået på kommersiell utleie. Utleie til idretten går av seg selv”.(Daglig leder Lofothallen)

”Inntektene økes i hovedsak gjennom å øke leien. Det er et lokalt marked knyttet til Tromsømarkedet. Det er imidlertid vanskelig å få til messer. Det samme gjelder lønnsomme konserter. Sjansene for å gå med tap er tilstede. Dette henger sammen med lite befolkningsgrunnlag.,”Daglig leder Lyngenhallen).

”Næringslivet for å øke inntektene på skiltreklame og messer. Ellers mot idrettens organer for å skape mer aktivitet i hallen. I 2004 arrangerer hallen bl.a. ei bilmesse i samarbeid med ideelle organisasjoner. Ellers prøver en i størst mulig grad å få eksterne arrangører av konserter og messer. Dette er tidsbesparende for hallen, og en slipper å stå ansvarlig for underskudd. Hallen brant seg på julekonsert det andre året det ble arrangert konsert.”(Daglig leder Midt-Troms hallen)

Dette er inntekter som er viktige for driften av hallene og det er særlig de daglige lederne i haller som er organisert med egne driftsselskap som trakk frem betydningen av å få inn og øke inntekter fra messer, konserter etc.

Utleie på dagtid

De daglige lederne svarte gjennomgående at de kunne ønske seg større utleie på dagtid.

”En god del ledig kapasitet. Da hallen ble bygd var det forventet at videregående skole skulle bruke hallen mer enn det som har blitt resultatet. Samtidig er det vesentlig bruk av hallen både av videregående skole og ungdomskole. Sykehuset og andre bedrifter leier også treningstid. I tillegg er det nå bygget en ny barneskole uten gymsal, som vil være en aktuell bruker”.(Daglig leder Helgelandshallen).

”Vi har liten utleie på dagtid. På videregående skole er det kun idrettslinja som har faste timer. Flyktningene trener av og til i hallen”. (Daglig leder Lofothallen).

4.6 Uorganisert aktivitet

Vi var interessert i å undersøke om hallene var en anleggstype som gav muligheter for egenorganisert fysisk aktivitet. Behovet for anlegg beregnet for egenorganisert fysisk aktivitet vil ofte fremstå som forskjellig fra idrettstilbudet i lagene når det gjelder aktivitet og mestringsgrad. Vi spurte de daglige lederne om hallen var åpen for uorganisert aktivitet. I de kommunalt drevne hallene var det i tre av hallene ikke åpnet for uorganisert bruk av hallen, mens i en av hallene var det lagt til rette for ulike aktiviteter.

”Ja hver dag 14-16, samt helger og kontinuerlig for klatring og skating. (...) Når det gjelder uorganisert aktivitet, har en forsøkt både myldring og organisert opplegg.”(Daglig leder Mosjøhallen).

”Kabelvåg IL har prøvd åpent hus på fredager, men tilbudet slo ikke an. Ungdommen søker andre aktiviteter i forhold til sosialt samvær enn det som egner seg i hallen”. (Daglig leder Kong Øisteinshall).

I de hallene som var organisert med egen driftsselskaper var det ikke avsatt faste treningstider for uorganisert aktivitet. Imidlertid slapp ungdom til når det var ledig kapasitet.

"Hallen er åpen for uorganisert trening så lenge det foregår organisert trening på noen av arealene". (Daglig leder Finnmarkshallen).

"Hallen lånes ofte ut gratis hvis noen ringer og ber om å få komme inn å spille fotball og hallen er låst. Ofte er det noen som har tilgang på nøkler som låser opp..." (Daglig leder Lyngenhallen).

"Det er greit at unger bruker ledig hallkapasitet når hallen står åpen. Det er ikke satt av egne treningstider til myldring. Dette er drøftet. I så fall ville det vært ønskelig med en aktivitetsleder til stede." (Daglig leder Midt-Tromshallen).

Et gjennomgående trekk ved bruken av hallene var at det i liten grad var åpne treningstid for uorganiserte grupper. I den grad hallen ble brukt utenom faste treningstider til egenorganisert aktivitet var dette mer tilfeldig og avhengig av at ledere tok kontakt med daglig leder. I Mosjøhallen hadde man lyktes med å legge til rette for egenorganisert aktiviteter som skateboard, klatring og ballaktiviteter hvor det ble fokusert på mestring og det sosiale og i mindre grad på konkurranse og resultater.

4.7 Oppsummering

Hallene fikk et betydelig finansieringstilskudd fra spillemidler sammenliknet med andre store kostnadskrevenne anlegg. Hallene mottok i gjennomsnitt 36 prosent i spillemidler, mens undersøkelser viste at flerbrukshaller og svømmehaller mottok henholdsvis 22 prosent og 13 prosent i av finansieringstilskuddet fra spillemidler.³⁶ Finansieringstilskuddet fra det offentlige av hallene utgjorde 54 prosent av byggekostnadene som er det samme som for flerbrukshaller. Denne samme undersøkelsen viste at svømmehaller mottok 68 prosent offentlig finansiering.

Driften av hallene gikk med et lite overskudd. Størsteparten av inntektene til hallene kom fra utleie til idretten og det offentlige. Idretten betalte 40 prosent av leieinntektene til hallene. Inntektene varierte etter driftsform. Haller som var organisert som driftsselskap hadde dobbelt så store driftsinntekter. Det var vanskelig å få en oversikt over utgifter for haller som har kommunal drift hvor lønnskostnader og kapitalkostnader dekkes av kommunen. For utgiftssiden gjaldt dette særlig for lønnskostnader i enkelte av hallene.

Opplysninger om driftsinntekter og driftsutgifter viste at det var et lite driftsoverskudd før kapitalkostnader. Driftsregnskapene viste at hallene gikk med underskudd når driftsutgifter og kapitalkostnader var tatt med. Underskuddet i 2002 utgjorde samlet 9 millioner kroner. Gjennomsnittlig gikk hallene med et underskudd på 761 000 i 2002. Storhallen i Alta hadde et underskudd på kr. 1.370 000.

Leieprisen pr. time for treningshallene er betydelig lavere enn for andre store innendørshaller. Det er dyrere å leie treningshallen enn flerbrukshaller og det er færre treningshallen som har gratis leie til barn og ungdom enn i flerbrukshaller (Protinus 2003). Det var få haller hvor det var lagt til rette for uorganisert aktivitet.

³⁶ Tallene er hentet fra det regjeringsoppnevnte Sundbergutvalget som så på finansieringen av statlig idrettspolitik.

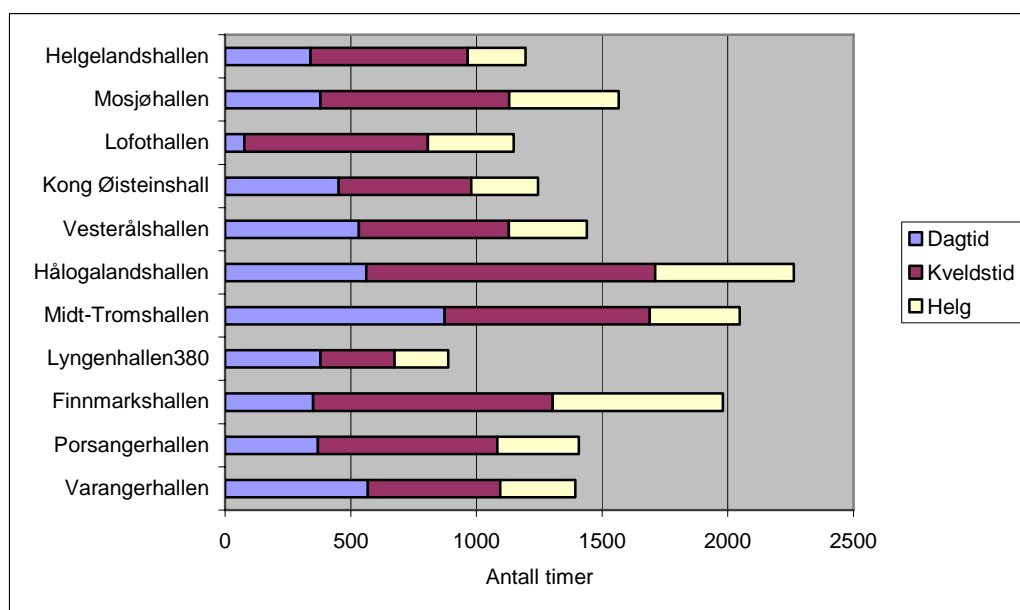
HALLBRUKERE OG KOSTNADER

Det kan være vanskelig å gi et klart svar på hva bruken av innendørshallene kostet. Vi var interessert i å finne ut kostnad pr. time hallene var i bruk. Det har latt seg gjøre å få frem antall timer hallene er utleid. Imidlertid kan det være problematisk å tallfeste kostnadene ved de kommunale drevne hallene fordi ikke alle kapitalutgifter ikke er tatt med i driftsregnskapene. For enkelte av de kommunalt drevne hallene var det vanskelig å få eksakte tall for lønnsutgifter. Av budsjettene for hallene fremgikk det at hallene hadde utgifter på i alt 17 546 000 kroner og inntekter på 8 561 000 kroner i 2002, noe som gav et samlet underskudd på kr. 8 985 000 kroner. Det betyr at driften av hallene ble subsidiert med 9 millioner kroner i 2002.

5.1 Bruk av hallene

Vi var interessert i å undersøke hvordan hallene ble brukt. For å få en oversikt over bruken fant vi det hensiktsmessig å se på bruken på dagtid, kveldstid og helgebruk gjennom et år. Det fremgår av figuren at bruken varierer og at det har vært vanskelig å fremskaffe disse opplysningene.

Figur 7 Antall utleietimer for et år fordelt på dagtid, kveldstid og helg 2002³⁷

Gjennomsnittlig antall utleietimer i hallene pr. år var 1507 timer. Utleietimene i hallene varierte fra 888 timer i Lyngenhallen per. år til 2262 timer i Hålogalandshallen. Drivenes(1994) som undersøkte normalidrettshaller i Akershus fant at gjennomsnittlig brukstimer pr. år i flerbrukshallene var 3653 timer og at spredningen varierte mellom 1760 timer pr. år til 4500 timer pr. år. Den store forskjellen i brukstimer mellom treningshaller og flerbrukshaller kan skyldes ulik måte å registrere data.³⁸

³⁷ Utleietimer er regnet ut og basert på at hele hallen leies ut. Finnmarkshallen har dobbelt så stor utleiekapasitet som de andre hallene og en sammenlikning av bruken ville derfor vært mer relevant i forhold til andre storhaller i Norge.

³⁸ Brukstimerne (Drivenes 1994) i flerbrukshallene er registrert ved hjelp av et spørreskjema til daglig ledere av 17 flerbrukshaller, mens brukstimerne for treningshallene er registrert ved gjennomgang av utleielister for den enkelte hall.

Utleietiden varierer i den enkelte hall i forhold til dagtid, kveldstid og helg. Den største bruken på dagtid fant sted i Midt-Tromshallen, mens Lofothallen ble lite brukt til undervisning på dagtid. I gjennomsnitt ble hallen brukt mer på kveldstid enn på dagtid og den største utleievirksomheten på kveldstid fant sted i Hålogalandshallen. Finnmarkshallen hadde den største utleievirksomheten i helgene.

Tabell 6 Antall utleietime pr. uke for de ulike hallene.

Hall	Mandag-Fredag	Lørdag-Søndag	Totalt pr.uke
Varangerhallen	21	6	27
Porsangerhallen	21	6	27
Finnmarkshallen	25	13	38
Lyngenhallen	13	4	17
Midt-Tromshallen	32,5	6,5	39
Hålogalandshallen	33	11	44
Vesterålshallen	22	6	28
Kong Øisteinshall	19	5	24
Lofothallen	16	6	22
Mosjøhallen	22	8	30
Helgelandshallen	19	4	23
Gjennomsnitt (Min-max)	22 (33-13)	7 (13-4)	29 (44-17)

På hverdagene ble hallene i gjennomsnitt utleid 22 timer pr.uke og i helgene i gjennomsnitt 7 timer. I gjennomsnitt ble hallene leid ut 29 timer pr. uke. Bruker varierer fra 44 timer til 17 time pr. uke. Drivenes (1994) som undersøkte normalidrettshaller i Akershus Fylke fant at hallene i gjennomsnitt ble brukt 80 timer i uka. Brukstiden i flerbrukshallene varierte mellom 40 timer og 98 timer. I vårt materiale fant vi ingen forskjell på utleietimer i kommunalt drevne haller og haller som var organisert med egne driftsselskap. Drivenes(1994) fant i sin undersøkelse at kommunale haller hadde lengre åpningstid enn private haller. En forskjell i utleie som skyldtes skoleutleie. En forklaring på at treningshallene ble mindre brukt enn normal idrettshaller kan skyldes nettopp at det er liten bruk på dagtid.

5.2 Kostnader ved hallbruk

Det har ikke vært mulig å få frem nøyaktige tall for hva det koster å bruke hallen. Dette skyldes at driftsregnskapene er forskjellige ved at det for de kommunalt drevne hallene er utelatt kapitalutgifter i driftsregnskapene eller at det ikke fantes egne driftsregnskaper for hallen. På grunnlag av de opplysninger som er kommet frem er det likevel mulig å komme frem til kostnader pr. brukstime. Ved å innhente opplysninger om kapitalutgifter for den enkelte hall hvor disse ikke er tatt med i driftsregnskapet er det mulig å estimere kostnader for den enkelte hall. På et slikt grunnlag er det mulig å si noe om hva bruken av hallene koster. I denne undersøkelsen er det derfor mulig å angi kostnader pr.time hallene og den enkelte hall er i bruk.

Vi har sett at for de elleve hallene utgjorde antall brukstimer gjennom et år 16 574 timer dvs i gjennomsnitt 1509 brukstimer. I gjennomsnitt hadde de kommunalt drevne haller 1532 brukstimer pr. år, mens haller med egne driftsselskap ble i gjennomsnitt brukt 1485 timer pr. år. For de elleve hallene utgjorde driftsutgiftene i 2002 17 546 000 kroner.

Tabell 7 Antall brukstimer pr. år og brukskostnader pr.time for hallene i utvalget.

Hall	Antall brukstimer pr. år.	Brukskostnader pr. time
Varangerhallen	1394	737
Porsangerhallen	1407	889
Finnmarkshallen	1981	2 041
Lyngenhallen	888	1 220
Midt-Tromshallen	2048	1 143
Hålogalandshallen	2262	434
Vesterålshallen	1439	1 487
Kong Øisteinshall	1245	895
Lofothallen	1149	900
Mosjøhallen	1566	666
Helgelandshallen	1195	1 240
Gj.snitt	1509	1 058
(min-max)	(888 – 2262)	(434 – 1 487/2041)

I gjennomsnitt for hallene gav dette en kostnad pr. brukstime på 1 058 kroner. Olsen & Giske (1994) estimerte kostnadene i sin undersøkelse av flerbrukshaller til kr. 470 pr. brukstime. På grunnlag av de opplysningene som er kommet frem må dataene sees på som estimater. I Finnmarkshallen innebærer dette en kostnad på kr. 2 041 kroner pr. brukstime og Hålogalandshallen 434 kroner pr. brukstime.³⁹ Fordeler vi kostnader pr. brukstimer på kommunal drevne haller og haller som er organisert ved egne driftsselskap var det betydelige forskjeller på kostnader pr. brukstime. Kostnader pr. brukstimer i kommunalt drevne haller i gjennomsnitt var 737 kroner, mens haller som ble drevet av egne driftsselskap hadde kostnader på 1132 pr. brukstime.⁴⁰ Det er grunn til å påpeke at noe av denne forskjellen skyldes at det for noen av de kommunalt drevne hallene ikke var mulig å fremskaffe eksakte lønnskostnader knyttet til driften.

5.3 Oppsummering

Gjennomsnittlig antall brukstimer pr. år er 1509 timer. Resultatene viser at kostnader pr. brukstime i treningshallene er betydelig høyere enn kostnader pr. brukstime i flerbrukshaller. Selv om kartleggingen av utleie ble gjennomført ulikt i undersøkelsene er forskjellene betydelig. En forklaring på den lavere utleie kan være at hallbruken i hovedsak dreier seg om utleie til en idrett, mens vi i flerbrukshaller finner et mye større spekter av idretter som leier seg inn i hallene. Et interessant resultat er at aktiviteten i noen av hallene kunne vært økt i perioder dersom sportsgulvet hadde vært fjernet.

Det er betydelige forskjeller i kostnader pr. brukstime mellom kommunalt drevne haller og haller som er organisert med egne driftsselskap. Kostnadene i kommunalt drevne haller er betydelig lavere enn for haller med egne driftsselskap. Det må imidlertid understrekes at forskjellen hadde vært mindre dersom vi hadde fått med alle kostnader knyttet til driften av kommunalt drevne haller.

³⁹ Det må taes hensyn til at Finnmarkshallen har en større bruksflate enn de andre hallene i utvalget slik at det antall brukere vil være det dobbelte for å fylle hallen en brukstime. For bruken av hallen i Harstad er ikke lønnskostnader slik at de lave brukskostnader må sees på en slik bakgrunn.

⁴⁰ I denne sammenligningen av ulike driftsmodeller er Finnmarkshallen ikke tatt med.

DISKUSJON OG PERSPEKTIVERING

Innledningsvis stilte vi spørsmål om hva de offisielle regnskapene forteller om driften av hallene. De tallene som fremkommer i regnskapene for hallene og de kommunale regnskapene fremviser et bilde. Det er ingen av hallene som hadde så store inntekter at de dekket driftsutgifter og kapitalutgifter. Hallene gikk med underskudd. I de følgende skal vi forsøke å drøfte dette med utgangspunkt i følgende spørsmål: Hvordan stemmer disse resultatene med forventningene til driften av hallene? Hvordan stemmer resultatene med andre undersøkelser av store kostnadskrevende anlegg?

Det kan være relevant å se på hvordan kostnadsoverslagene ble fremmet da hallsaken ble tatt opp i kommune. I denne sammenheng vil jeg ta opp tre case; Finnmarkshallen, Varangerhallen og Kong Øisteinshall. Da hallsaken ble fremmet for kommunestyret i Alta høsten 1994 ville driftsutgifter og kapitalutgifter i henhold til notatet fra rådmannen utgjøre 3 100 000 kroner og driftsinntektene 3 100 000 kroner.⁴¹ I det som har fremkommet i denne undersøkelsen så utgjorde driftsinntektene for Finnmarkshallen i 2002 2 674 000 kroner og utgiftene (driftsutgifter og kapitalutgifter) 4 044 000 kroner. I Vågan kommune ble det i forslag til driftsbudsjett fra kulturetaten operert med driftsutgifter på kr.840 000 og driftsinntekter på kr.493 000.⁴² Ved å se på regnskapet for Kong Øisteinshall var driftsutgiftene 594 000 kroner og driftsinntektene 204 000 kroner i 2002. I Vadsø baserte forslaget til driftsbudsjett for hallen seg på 319 000 kroner i driftsinntekter og 400 000 kroner i driftsutgifter. I 2002 utgjorde driftsinntektene 213 000 kroner og driftsutgiftene 319 000 kroner.⁴³ De tre casene vi har trukket frem viser at kostnader knyttet til hallene var blitt dyrere. I det første caset hvor kapitalutgiftene var tatt med ble det lagt opp til at hallprosjektet ikke skulle føre til utgifter for kommunen. I vår undersøkelse var driftsinntektene lavere og drifts- og kapitalutgiftene betydelig høyere. I de to andre casene ser vi at driftsinntektene og driftsutgiftene er lavere enn forutsatt i kostnadsoverslagene. I begge hallene er driftsunderskuddet blitt større enn det som ble lagt til grunn i kostnadsoverslaget.

Dette er en tendens i materialet at hallene hadde driftsutgifter som samsvarte med kostnadsoverslaget, mens at det var større avvik for driftsinntekter slik at driftsunderskuddet økte. Av budsjettene for hallene fremgikk det at hallene hadde utgifter på i alt 17 546 000 kroner og inntekter på 8 561 000 kroner i 2002, noe som gav et samlet underskudd på kr. 8 985 000 kroner.

Hvem eier hallene ?

På 1970-tallet økte antall idrettsanlegg bygd av idrettslag, mens det offentlige investerte stadig mindre (KD/IA 1992). Tendensen til at idrettslag står som byggherre for flere anlegg har imidlertid ikke ført til at det offentlige ikke innfrir sine forpliktelser til å bygge og drive anlegg. I 1996 stod det offentlige som eier av 45 prosent av anleggene, idretten for 37 prosent og andre for 18 prosent av anleggene (Langkaas 1996:58). I vår undersøkelse er alle innendørshallene eid av det offentlige, mens det vi fant ulike driftsmodeller. Det er imidlertid store forskjeller med hensyn til hvem som eier treningshaller og storhaller. En annen undersøkelse avdekket mer varierte eierforhold.; 54 prosent av hallene var offentlig eid, 29 prosent privat eid og 21 prosent eid av idrettslag. Denne undersøkelsen avdekket at treningshallene i større grad enn storhallene var eid av det offentlige (Protinius 2003b).

⁴¹ Utskrift fra møtebok Alta kommune sak 149/95. Hall i Nord. Kostnadsoverslag, Finansieringsplan og driftsbudsjett.

⁴² Brev fra Vågan kommune v/Kulturetaten til Nordland Fylkeskommune 11.12.95. I driftsutgifter er ikke kapitalkostnader tatt med.

⁴³ Vedlegg til brev fra Vadsø kommune Teknisk etat/Parkvesenet til Finnmark Fylkeskommune Nordland 13.9.1993.

Tallene skjuler imidlertid store variasjoner mellom ulike anleggstyper og mellom fylker. Det offentlige eier i større grad kostnadskrevde anlegg som svømmehaller og idrettshaller. For fotballbaner fordeler det seg ganske jevnt på to grupper: 50 prosent offentlig eid og 46 prosent eid av idretten. For fotballanlegg varierer det offentlige eierandel fra hele 92 prosent av anleggene i Oslo til 27 prosent av anleggene i Oppland. Det er store geografiske forskjeller mellom landsdelene. Den største andelen fotballbaner eid av idretten finner vi på Vestlandet, Sørlandet og Østlandet. For de ulike typer fotballbaner er et flertall av grusbanene og gressbanene eid av idretten, mens det offentlige står som eier av en større prosentvis andel av kunstgressbanene. Utbyggingen av kunstgressbaner i Nord-Norge viser den samme tendensen nemlig at offentlige i større grad står som byggeherre av kunstgressbaner.⁴⁴ I Finnmark, Troms og Nordland var 49 prosent kunstgressbanene eid av det offentlige, mens 28 prosent av gressbanene var eid av det offentlige.⁴⁵ Bygging av gressbanene i Nord-Norge var et dugnadsprosjekt i en rekke idrettslag i ulike lokalsamfunn, mens bygging av kunstgressbaner har vært i langt større grad kommunale prosjekt. Ser vi på lokalisering av kunstgressbanene er disse bygget på større steder eller byer i Nord-Norge.

Siden ordningen med nærmiljøanlegg ble innført har aktivitetsanlegg og fotballanlegg/balløkke vært de dominerende kategoriene. Kommunen er den klart største eier av nærmiljøanlegg. Ser vi nærmere på sammenhengen mellom eierforhold og anleggskategori og anleggstype har kommunene konsentrert seg om å bygge balløkke eller ulike småanlegg, mens idrettslagene har konsentrert sin innsats om anlegg som kart, aktivitetsanlegg og skianlegg (Jones m.fl 2000:38). Dersom det er en trend at det offentlige står som byggeherre for binger, kunstgress og innendørshaller innebærer dette en ”kommunalisering” av fotballanlegg. En stadig større del av fotballaktiviteten får som de andre ballspillene håndball, volleyball og basketball lagt til rette for aktivitet i offentlige anlegg, mens infrastrukturen for fotball tradisjonelt har vært eid og drevet av idrettslag.

Bygging av innendørshallene støtter opp om en tendens: at offentlig eide anlegg er vanligst for de mest kostbare anleggstypene. Geografiske forskjeller og anleggstyper ser ut til å gunstig for utbygging av offentlig eide anlegg for fotballaktivitet. Hvorvidt dette forsterker ulikhetene mellom offentlig eide fotballanlegg og fotballanlegg eid av idretten i forhold til Østlandet, Sørlandet og Vestlandet er vanskelig å avkrefte, men at hallutbygging i Nord-Norge i større grad bygges av det offentlige enn i Syd-Norge forsterker denne tendensen. Det kan være interessant å se på den moderne idretten i forhold til rom, landskap og lokalisering. Det kommer jeg tilbake til i en annen rapport.

Finansiering og drift av hallene

Et flertall av hallene eies av det offentlige, mens et flertall drives av private. Et flertall (57 prosent) drives av private mens 25 prosent drives av det offentlige og 21 prosent av idrettslagene (Protinus 2002). Ingen av hallene i utvalget gikk med overskudd. Gjennomsnittlig underskudd er på kr.761 000 når både driftsutgifter og kapitalkostnader er tatt med.

Det offentlige, kommunene, fylkeskommunene og staten støttet hallene med 54 prosent. Spillemidlene utgjorde 37 prosent av finansieringsgrunnlaget for hallene. For andre større kostnadskrevende anlegg utgjør spillemidlene en betydelig mindre del av finansieringsgrunnlaget. Undersøkelser av svømmehaller og flerbrukshaller (Olsen & Giske 1994, 1996) viste at det var ulikhet i finansiering. Svømmehallene mottok en langt større tilskudd fra kommunen enn flerbrukshallene. Spillemidlene utgjorde henholdsvis 22 prosent for flerbrukshallene og 13 prosent for svømmehallene.(Sundberg utvalget) For svømmehaller og flerbrukshaller utgjorde spillemidlene mindre enn 1/3 mens dette ikke var tilfelle for treningshallene som mottok en langt større andel spillemidler.

Hvor mye brukes hallene ?

⁴⁴ Dette er Kriss data 2004.

⁴⁵ I 2004 hadde 140 gressbaner og 43 kunstgressbaner i Nord-Norge mottatt spillemidler. Det offentlige stod som eier av 33 prosent av anleggene. Kriss-data.

Brukstid kan måles på ulike måter og gi forskjellige resultater. I denne undersøkelsen er det valgt å måle den reelle bruken, dvs den tiden hallene er i bruk. Hadde vi valgt å bruke utleietid hadde vi ikke fått målt brukseffektiviteten. For å få nøyaktige opplysninger om brukseffektiviteten har vi registrert bruken i de ulike bruksukene gjennom et år. Gjennomsnitt brukstimer for hallene var 29 timer pr.uke. Dette er lavt i forhold til bruken av idrettshaller. En brukerundersøkelse av normalhaller viste en brukstid på 66,5 timer pr.uke (Notkevitch/Olsen 1992). Drivenes (1994) fant i sin undersøkelse av normalhaller i Akershus fylke en brukstid på 79,6 timer pr. uke.⁴⁶ Sammenlignet med antall brukstimer pr.år for hallene lavt:1507 timer. Kulturdepartementet opererer med brukstid på 3027 timer (KD/I,1991), Norges Idrettsforbund med 3056 timer pr. år (NIF 1992)

I forhold til normalhaller har treningshallene en langt lavere brukstid. Delvis kan dette skyldes at noen av hallene har liten utleie på dagtid til skoler. Vi fant at i de hallene hvor det var inngått leieavtaler med fylkeskommunen om bruk var brukstiden høyest på dagtid. En annen forklaring på forskjellen mellom de ulike halltypene er at det koster å leie for barn og ungdom, mens mange kommuner gir gratis leie i kommunale haller. Dermed blir normalidretthallene fylt opp først i de kommunene som har treningshaller.

Hva koster det å leie ?

Der er dyrere å leie en treningshall enn en flerbrukshall. I gjennomsnitt kostet det kr. 462,- å leie en treningshall mellom kl.17.00-18.00 på hverdager mens tilsvarende for flerbrukshaller var kr. 100,- (Protinius 2002b). Det var imidlertid store prisforskjeller mellom hallene fra kr.270,- til kr. 800,- for voksne, mens de fleste hallene hadde reduserte priser for barn og ungdom. Tidligere undersøkelse (Protinius 2002a) avdekket at i halvparten av flerbrukshallene fikk barn og ungdom leie gratis. I treningshallene var det bare i en av hallene at barn og ungdom fikk bruke hallen gratis. I Porsangerhallen fikk barn og ungdom bruke anlegget gratis før kl.19.00. Leieprisene i treningshallene er imidlertid lavere enn for landsgjennomsnittet for trenings- og storhaller som har en gjennomsnittlig leiepris på kr. 771,-. Datamaterialet kan tyde på at leieprisene kan sees i sammenheng med etterspørselen. De laveste leieprisene i denne undersøkelsen fant vi i haller som hadde færrest anleggsbrukere og anleggsbruk på kveldstid. Utleieprisene varierte etter eierskap. I kommunale kostet det i gjennomsnitt kr. 384,- å leie hallen i en time for voksne, mens haller som ble drevet som aksjeselskap kostet det kr. 525,-.

Det er ofte slik at et idrettsanleggs funksjonsdyktighet i stor grad er avhengig av driftsformer og driftsansvar. Hva som er den beste driftsformen for hallene kan være vanskelig å avgjøre ut fra denne studien. Et flertall av hallene var organisert som egne selskap. Aksjeselskap er best egnet der man har en kommersiell målsetting (Woxholt 1991). Hallene som er organisert som driftsselskap er ikke bundet av spesielle kommunale bestemmelser, og det blir kortere vei til beslutninger og bedre muligheter for kommersiell drift (Ledel 1983). Den politiske viljen som har vært i kommunene som har opprettet egne driftsselskap kunne resultert i manglende drift og vedlikehold. Erfaringene med driften ble av de daglige lederne vurdert som positive. Denne overføringen av drift kan på den ene siden kan løse et behov for sparing i kommunen. På den annen side kan det føre til at kommunen mister kontroll og interesse over beslutninger som skal taes. *"I dag har vi positive erfaringer, men starten f.o.m. 1997 t.o.m 2002 var negative. Kommunenes interesse i selskapet var delvis preget av venstrehåndsarbeide. I dag fungerer selskapet tilfredsstillende og tjener penger. I en periode har kommunen blandet seg lite inn i drifta."*(Daglig leder Lofothallen). Den tradisjonelle måten å drive idrettshaller på er at kommunen eier og driver hallen. I de hallene hvor det var kommunalt ansatte som hadde ansvar for drift og vedlikehold fungerte dette tilfredsstillende. I Vadsø hadde kommunen ansvar for en stor eiendomsmasse og hadde ikke satt av folk til å ta ansvar for hallen. Selv om driftsformen i Kong Øisteins hall er rimelig for kommunen er den basert på frivillig innsats og det kan være vanskelig å få folk med på dugnad. Erfaringer fra de andre hallene viser at andre driftsmodeller kan forbedre driftsgrunnlaget. Spørsmål om driftsmodell var også oppe til debatt i Vågan kommune" *Da*

⁴⁶ Drivenes (1994) bygger sine mål på den tiden idrettshallene var utleid og kan forklare noe av den store bruksforskjellen.

hallen ble bygget var det forslag om å ansatte daglig leder med eget budsjett og med målsetning om å markedsføre hallen. Denne driftsmodellen fikk ikke politisk støtte.”(Daglig leder Kong Øysteins hall).

Avslutning

Forventningene som var stilt til finansiering, drift og utleie viser et misforhold mellom idealer og realiteter. Finansieringen av prosjektet var gunstig for den enkelte kommune. Den store prosentvise andelen spillemidler utgjorde av byggekostnadene var gunstig, mens realitetene viser at forventninger til driftsinntekter i forhold driftsutgifter avdekket et misforhold. Det at hallene gikk med underskudd kan delvis forklares med liten utleie i perioder til idretten og utleie på dagtid. Bruken av hallene var betydelig mindre i forhold til andre store kostnadskrevende anlegg som idrettshaller og svømmehaller. I enkelte haller var inntekter fra utenomsporslige arrangement en viktig inntektskilde, men som arena for andre kulturaktiviteter var det problemer å få lagt arrangement til hallene som kunne bedre driftsgrunnlaget.

Planprosesser knyttet til etablering av idrettsanlegg har vist seg å være særlig konfliktfylte, og idrettens behov og interesser kommer stadig oftere i konflikt med andre samfunnsmessige hensyn (Heinzerling 2001, Heinzerling & Rommetvedt 2002). Etableringen og lokalisering av hallene skapte debatt og ble en tydelig maktarena på ulike beslutningsnivå. Spørsmålet vi kan stille oss er hvilke økonomiske, politiske og kulturelle interesser som stod på spill. I prosessen var det klare relasjoner og allianser mellom ulike type deltakere i planprosessen, næringslivsaktører, statsråder, kretsformenn, kommunal- og fylkespolitikere, ledere av anleggskomiteer etc. Planprosessen med etablering av hallene kan med fordel studeres i lys av et såkalt governance-perspektiv, som innebærer en utvidet forståelse av offentlig styring. Det var for en stor del snakk om en samhandling i et nettverk av private og offentlige aktører. Det gjelder for eksempel når deler av planprosesser privatiseres ved at utredningsarbeid ble overlatt til et privat konsulentfirma, som fotballforbundet forhandlet fram avtaler med for å få realisert prosjektet. Dette betydde ikke at selve planleggingen ble markedsprivatisert eller satt ut på anbud, i og med at prosjektet, selv planen – som lovregulert virksomhet – måtte vedtaes av politiske organer. Governance-perspektivet fanger opp og beskriver et nettverk av et stort innslag av privat/offentlig samarbeid. Prosjektet ”Haller i nord” ble utvidet og fikk deltakelse fra nye aktørgrupper enn de som vanligvis deltar i beslutningsprosesser knyttet til lokalisering og etablering av kommunale idrettsanlegg. En slik medvirkning vil også dreie seg om makt. Dette er fokuset i den neste rapporten som tar opp styrke- og maktforhold i planprosessene.

Litteratur

Acker,J (1992): Gendering organizational theory, i Mills A.J. og P.Tanced, eds.: Gendering Organizational Analyses. California: Sage Publications.

Augestad,P.(2003): Skolering av kroppen. Om kunnskap og makt i kroppsøvingfaget. Doktorgradsavhandling. Universitetet i Oslo.

Augestad, P (2000): Rommets betydning. Essay i vitenskapsteori. Høgskolen i Telemark

Bale,J (1985): Sportens rationelle landskaber, i Centring nr.2 1985,s.100-110.

Bale,J (1993): The Spatial development of the Modern Stadium. Int. Rev. for Sociology of Sport, Volum 28, no 2/3, s.121-135.

Bale,J (1995) Sport as Theatre ? Some ambiguities of the Segmented World of Sportscape, i Weiss.O & Schultz, W(red):"Sport in Space and Time. Vienna University Press, s.253-264.

Breivik,G & Vaagbø.O.(1999): Jakten på det gode liv. Utviklingen i fysisk aktivitet i den norske befolkning i perioden 1985-1997. Norges Idrettshøgskole.

Drivenes,I. (1994) Eiere og driftsmodeller ved idrettshaller i Akershus fylke. Hovedfagsoppgave, Norges Idrettshøgskole, Oslo.

Erstad,N (1996): Bruken av idrettsanlegg i Vestfold. Prosjektoppgave. Høgskolen i Telemark.

Goksøy,M (red.) (1996): Kropp, kultur og tippekamp. Universitetsforlaget.

Goksøy, M & Olstad, F.(2002):Fotball. Norges Fotballforbund 100år. Norges Fotballforbund.

Guttmann,A (1979): From ritual to record. University press.

Hellevik,O (1977): Forskningsmetode i sosiologi og statsvitenskap. Universitetsforlaget.

Heinzerling,G (2001): Spillet om banen – lokalisering og utforming av idrettsanlegg i et lokalpolitisk beslutningsperspektiv, paper, Rogalandforskning.

Heinzerling,G. & H. Rommetvedt (2002): Utbygging av idrettsanlegg – planer, penger og partnerskap. Idrett og politikk – kampsport eller lagspill ? P.Mangset & H.Rommetvedt (red.). Bergen, Fagbokforlaget.

Holm,K (1995): Løkkebruksundersøkelsen. En undersøkelse av 15 balløkker i fylkene Vestfold, Oppland og Telemark. Samlet rapport fra vinter- og sommerundersøkelsen. Høgskolen i Telemark.

Hompland,A (1984): Bygda og ballen. Sport og kultur som lokal interaksjon og symbolsk integrasjon, i Sosiologi i dag 3/84,s.73-86.

Hovden,J (2000):Makt, mostand og ambivalens. Betydninger av kjønn i duiretten. Avhandling for graden doctor rerum politicarum. Universitetet i Tromsø.

Haavind,H (1994): Kjønn i forandring – som fenomen og forståelsesmåte. Tidsskrift for Norsk Psykologforening (31),9:767-783.

- Jespersen,E & Riiskjær,S (1980): Idrettsfaciliteter I Ringsted kommune. Forlaget Bavnebanke.
- Jones,K., m.fl (2000): Fysisk aktivitet i nærmiljøet. Evaluering av Kulturdepartementets nærmiljøanleggsordning. NIBR. Prosjektrapport 2000:18.
- Jørgensen, T.K & Sandall.T (2000): Storhallen som gymsal. En empirisk undersøkelse av bruken av Finnmarkshallen som undervisningsrom ved Alta Videregående skole. Prosjektoppgave.HIF.
- Klein,M-L (1993): Social-Spatial Conditions Affecting Women`s Sport: The Case in the Ruhr Area, I International Review for the Sociology of Sport, Vol 28, no 2/3 1993,s.145-159.
- Kulturdepartementet, idrettsavdelingen (1991): Kostnader ved drift av idrettshaller.
- Kulturdepartementet, idrettsavdelingen (1997): Idrettsanleggsregisteret rapport nr.2.
- Kulturdepartementet, idrettsavdelingen (1997): Idrettsanleggsregisteret rapport nr.3.
- Kulturdepartementet, idrettsavdelingen (1992): St.meld.nr.41. Om idretten. Folkebevegelse og folkeforlystelse.
- Kulturdepartementet, idrettsavdelingen (1999-2000): St.meld. nr.14. Idrettslivet i endring. Om statens forhold til idrett og fysisk aktivitet.
- Kulturdepartementet & Norges Idrettsforbund (2003): Tilstandsrapport 2003. Om idrett og fysisk aktivitet i Norge. Akilles.
- Kultur- og Kirkedepartementet (2003): Finansiering av statlig idrettspolitik. Kartlegging, vurdering og forslag til tiltak for bedre måloppnåelse.
- Langkaas,L (red.) (1997): Nasjonalatlas for Norge: Idrett. Statens kartverk, Hønefoss.
- Ledel,R., Giesenfeld,M & Magnusson,T.(1983): Olika driftsformer – ingen namd eller glomd.Kommunal fritid-83. Kommuneforbundets Konferens. Stockholm.
- Løberg,K (1988): Idrettshaller. Litt om kostnader og finansiering/drift. Notat. Trondheim.
- Norges Idrettsforbund (1992): Flerbrukshaller der idretten er eier/medeier. Idekonsept, finansiering og drift. Bærum.
- Notkevich,A.I.& Olsen,A.M.(1992): Bruk av norske idrettshaller og hva det koster. Norges Idrettshøgskole.Oslo.
- Olsen,A (1994): Sognahallen – vurdering av bruk og moglege ringverknader. Vestlandsforskning. VF-rapport 6/94.
- Olsen,A.M& Giske,R.(1994): Idrettshaller i fokus. En sluttrapport fra hallbruksundersøkelsen. Norges Idrettshøgskole og Kulturdepartementet, Oslo.
- Olsen,A.M & Giske,R (1996): Svømmehallbrukere og bruk av svømmehaller. Kulturdepartementet, Idrettsavdelingen, Oslo.
- Olsen,A.M (1999): Bruk og brukere av stadioanlegg. Rapport fra prosjektet Idrettsanlegg 2000 Nr.3 1999/00.

Olsen, A.M (1996): Forskning i tilknytning til idrettsanlegg og idrettsutøvelse. Notat til programforberedende utvalg NFR: Idrettens omfang, betydning og betingelser i det norske samfunn, Norges Forskningsråd.

Olsen,AM (2000): Anleggstyper og anleggsbruk. Rapport nr.10, 2000/01 Norges Idrettshøgskole.

Pfister,G(1993):Appropriation of the Environment, Motor Experiences and Sporting Activities of Girls and Women, i International Review for the Sociology of Sport. 2/3 1993,s.159-174.

Protinus (2003a): Bruk av idrettsanlegg –nasjonalundersøkelse av flerbrukshaller og svømmehaller.

Protinus (2003b): Bruk av idrettsanlegg – nasjonalundersøkelse av fotballhaller og ishaller.

Ingebretsen,O.J.(1988): Tilskudd til idrettsanlegg 1947-1987. Kultur- og vitenskapsdepartementet, Oslo.

Ingebretsen,O.J.(1989): Tilskudd til idrettsanlegg fordelt på anleggstyper 1947- 1987. Kultur- og vitenskapsdepartementet.

Rafoss,K. (1991): Kommuneplan idrett. Idrettens kontaktutvalg i Alta. FDH-Undervisning 1991:2.

Rafoss,K (1999):”Storhall – et mangfoldig idrettsanlegg for befolkningen i Alta ?” Paper presentert på nordisk forsknings konferanse om ”Idrettsanlegg – Idrettspolitik” , Bø i Telemark 29.-30 oktober 1999.

Rafoss,K.&Rolland,C.(2001): Kvinner tar S.A.T.S. – På lag uten idrettslag. Paper presentert på nordisk forskningskonferanse om ”Idrettspolitik som styrket mening og skapende kraft”, i Bø i Telemark 3.-4.desember 2001.

Slagstad,R.(1998): De nasjonale strateger. Pax, Oslo.

Spradley,J.P & Curdy, D.V(1988): The Cultural Experience. Ethnography in Complex Society.

Statistisk Sentralbyrå (2002): Levkårsundersøkelsen 2001. Oslo – Kongsvinger.

Sørli, K.(2001): Kommune-Demografi. NIBR-Prosjektrapport 2001:5.

Tangen,J.O.(1997): Samfunnets idrett. Doktorgradsavhandling. Universitetet i Oslo.

Tangen.J.O.(2001a): Silent Expectations, Silent Knowledge, and the Movements that Connect. A System Theoretical Attempt to explain the Use and Non-Use of Sport facilities.(Submitted for publication)

Tangen.J.O. (2001b): Making the Space. A Sociological Perspective on Sport and its Facilities.(Submitted for publication).

Tangen,J.O.(2001): Idrettsanlegg og anleggsbrukere – tause forventninger og taus kunnskap. Upublisert notat. Bø.

Woxholt,G.(1991): Eierformer for idrettsanlegg. Norges Idrettsforbund.Bærum.

VEDLEGG

Vedlegg 1 Intervjuguide

INTERVJUGUIDE - DAGLIG LEDER HALL

Sted/dato _____

Bakgrunnsdata

1. Hallens navn: _____
Daglig leder: _____
Når ble hallen bygd og tatt i bruk ? _____

2. Hvilke rom er det i hallen ?

Antall garderober/ dusj

Styrkerom/trimrom

Møterom

Undervisningsrom

Badstu

Kafe/kiosk

Forretningslokaler

3. Hvor stor tribunekapasitet har hallen ?

Antall sitteplasser

Antall ståplasser

4. Hvor mange ansatte er knyttet til hallen ?

Heltid

Deltid

5. Hvilke åpningstider har hallen ?

Mandag - fredag _____

Lørdag _____

Søndag _____

Eierforhold

6. Hvem eier hallen ?

Kommunen

Idrettslag

Andre

7. Har hallen et eget styre ?

8. Hvor mange kvinner sitter i styret ?

Selskapsform

9. Hva slags juridisk selskapsform har hallen ?

Aksjeselskap

Stiftelse

Sameie

Idrettslaget som eier

Drift

10. Hvem er driftsansvarlig for hallen ?

Kommunen

Idrettslag

Andre

11. Hvis hallen er kommunal og har driftsavtale med idrettslaget, på hvilke områder har idrettslaget og kommunen ansvar for ?

Økonomi

12. Gikk hallen med overskudd i 2001 ?

13. Hvis hallen gikk med underskudd, hvor stort var dette ?

14. Hvis overskudd i 2001, hvor stort var dette ?

15. Fikk hallen driftstilskudd fra kommunen i 2001 ?

16. Hvor stort var driftstilskuddet ?

17. Fikk hallen driftstilskudd fra fylkeskommunen ?

18. Hvor stort var dette driftstilskuddet ?

19. Hvor store var driftsutgiftene i 2001 ?

20. Hvor store var driftsinntektene i 2001 ?

21. Hvor stor del av driftsinntektene kom fra idrettslag ?

22. Hvor stor del av driftsinntektene kom fra bedriftsidretten ?

23. Hvor stor del av driftsinntektene kom fra fylkeskommunen/kommunen ?

24. Hvor stor del av driftsinntektene kom fra sponsorer ?

Driftsinntekter		
Kommunen		
Fylket		
Idrettslag		
Bedriftsidrett		
Sponsorer		
Prosjekt		

25. Hvor store var kapitalkostnadene i 2001 ?

26. Hvilke leiepriser gjelder for idretten ?

100 x 70 meter
40 x 70 meter
Sportsgulv

Andre spørsmål

26. Finner det sted "uorganisert" bruk av hallen, dvs grupper som trener uten leieavtale ?

27. Hvilke utenomsportslige aktiviteter finner sted i hallen ?

28. Hvor stor betydning har utenomsportslige aktiviteter for den økonomiske driften av hallen ?

29. Hva blir utfordringene fremover ?

- Organisere aktivitet i hallen
- Samarbeid med skole, næringsliv for å øke anleggsbruken på dagtid og i helgene
- Uorganisert bruk av hallen

Takk for hjelpen !

Vedlegg 2

INTERVJUGUIDE - DAGLIG LEDER HALL

Sted/dato _____

Hallens navn: _____

Daglig leder: _____

Bakgrunn daglig leder

Utdanning _____

Idretten _____

Yrkeserfaring _____

1. Eierskap

-Hva slags eiermodell har hallen ?

- Fordeler og ulemper med kommunal eide haller og akseselskap ?

- Hvilke erfaringer har du med eier modellen ved denne hallen ?

2. Drift

- Hva slags driftsmodell har hallen ? (offentlig ansatte, driftsavtale idrettslag, idrettslag ..)

- Hvordan synes du driften av hallen fungerer ?

- Har dere driftsavtale med idrettslag eller andre ?

- Hvilke fordeler og ulemper har driftsmodellen ?

- Hvilke saker står sentralt på generalforsamlingen ?

3. Finansiering, driftskostnader og driftsinntekter

- Var det problemer knyttet til finansiering av hallen ?

- Er kostnader og inntekter som forventet ?

- Hvordan betales underskuddet ?

- Hvilke grupper jobber du mot for å øke inntektene til hallen ?

- Hva koster det å fjerne sportsgulvet gjennom et år ?

4. Bruk av hallen

- Hvem fordeler treningstid i hallen ?

- Hvilken betydning har prisene for utleie på kveldstid ?

- Hvordan er utleie på dagtid ?

- Finnes det grupper som har sluttet å leie pga for høy pris ?

- Er hallen i bruk som forventet ?

- Klarer hallen å imøtekomme alle brukerbehov ?

- Hvorfor er det i hovedsak bare fotballaktivitet i hallen ?

- Hvordan er interessen i helgene for å leie hallen til utenomsportslige aktiviteter ?

- Er det perioder hvor sportsgulvet skaper problemer for aktiviteten i hallen ?

5. Forhold til idretten

- Fordeles treningstid etter noen idrettspolitiske målsettinger ?(Barn og unge etc)

- Hvorfor er det så få kvinner som bruker hallen ?

- Blir det viktig å tilrettelegge for barn- og ungdomsidrett fremover ?

- Har du som daglig leder tatt initiativ til å arrangere turneringer, serier, kamper eller få til annen idrettsaktivitet i hallen ?,

- Er det noen utøvergrupper som ikke får tilfredstilt sine aktivitets ønsker ?

- Er hallen åpen for uorganisert aktivitet ?

6. Utfordringene fremover?

- Hvordan kan det tilrettelegges for uorganisert aktivitet i hallen ?

- Hvilke leietakere er det viktig å rette seg mot for å øke aktiviteten ytterligere i hallen ?

7. Er det andre forhold du vil ta opp i forhold til drift, organisering og utleie ?

Takk for hjelpen !